

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 17 (6976- 6977)
1999 йил 27 апрель, сешанба

Сотувда эркин
нархда

1999- Аеллар йили

Инсон туғилибоқ она алласини эштади. Алла туфайли она тилини ўрганади.

Она туфайли Ватанни севади. Алла доимо қалбининг тубида бўлади. Шу алла сабаб у инсон бўлади.

Дунёда она меҳрига тенг келадиган меҳр йўқ. У инсонни қуёш тафти сингари илтифат қилади. Кўнглида чексиз бир туйғу уйғотади. Биз доимо она меҳрига «ғарқ» бўлиб яшаймиз. Абадий бор бўл, Алла!..

Хулкар ОСТОНОВА,
Бухоро шаҳри, Жондор туманидаги 36-мактабнинг 7-синф ўқувчиси.

СИЗНИ ҚУЧЛАЙМАН, КЕЛИНОЙИ

Бу йил аёллар йили. Аёл дунёдаги буюк зот бўлганидандир, бутун бир йил аёлларга бағишлангани. Мамлакатимизда аёл кадр топаётганидандир бу... Менимча аёлнинг икки уй- Ватани бор. Бири туғилиб ўсган, иккинчиси бир олам орзулар билан келин бўлиб келган уйи- гўшаси. Ана шу муқаддасликни кўз қорачигидек асраб- авайласин, аёллар! Ота уйида меҳнатсевар, зукко ва покиза бўлиб ўсган қизлар умр йўлларида қоқилмайдилар. Ширин сўз билан бахтга, ширин ҳаётга эришадилар. Мен фурсатдан фойдаланиб ана шундай тили ширин, меҳрибон келиноиларимизни ушбу йил билан табриклайман. Уларга чексиз бахт, соғлиқ тилайман.

Раъно ТЎРАЕВА,
Бухоро вилояти, Бухоро туманидаги 39- мактабнинг 6 - синф ўқувчиси.

УСТОЗЛАРДАН МИННАТДОРМИЗ

Дунёда шундай инсонлар борки, улар ҳаётининг мазмунини ўз касбини садоқат билан бажаришдан иборат, деб билади. Мактабимизда ўқитувчилар жуда кўп. Шулардан Хуройим опа Икромова бизга она тили ва адабиёти фанидан дарс берадилар. Шеърларни ифодали ўқишни, мақолалар ёзишни ўргатадилар. Устозимизнинг биздан умидлари катта. Биз ҳам уларни қадрлаймиз. Хуройим опамизга сиҳат-саломатлик ва келгуси ишларида омадлар тилаймиз.

Ўғилой БОЗОРОВА,
Маҳтоб НАВРЎЗОВА,
Бухоро вилояти,
Ромитан туманидаги 18-мактабнинг 7-синф ўқувчилари.

«Томоша»да томоша

Жажжси нигоҳингда фалак суврати,
Эй озод ўлкада ўсган қизғалдоқ!
Ўн саккиз минг олам ҳаққи - ҳурмати—
Дунёнинг бешигинг тебрат, қизалоқ!..

ИНГЛИЗЧА ЎҚИЙМИЗ

Мен «Тонг юлдузи» газетасини қолдирмай ўқиб бораман. Газетада босилаётган турли мақолалар мени жуда ҳам қизиқтиради. Мен инглиз тилини яхши кўраман. Яқинда 10-синф ўқувчиси Райҳон Изимбетова Акселс дастури бўйича Америкада бир йил таълим олиб келди. Билими, иқтидори билан мактабимиз шухратини янада кўкларга кўтарди. Келажакда мен ҳам Америкага бориб ўқимоқчиман. Мактабдошим каби инглиз тилини яхши билишим учун тинмай изланапман. Севимли газетамизда инглиз тилида ҳам қизиқарли саҳифа очсангиз. Бизнинг билимимиз янада ошган бўларди.

Раҳмонберди ИБОДУЛЛАЕВ,
Тўрткўл туманидаги 8-ўрта мактабнинг 5-«Г» синф ўқувчиси.

ТИНЧЛИК— БУЮК НЕЪМАТ

Мен даҳшатли уруш азобларини кўрганим учун тинчликнинг буюк неъмат эканлигини чуқур англайман. Фарзандларим, набираларимга тинчлик, хотиржамликни гоят қадрлаш кераклигини доимо ўқтираман. «Бир кун жанжал бўлган хонадондан қирқ кун барака кетади», деб доно халқимиз бежиз айтмаган.

Шунинг учун ҳам ҳар бир ота-она, маҳалла кўмиталари ёшлар тарбиясига алоҳида аҳамият бериши шарт. Бу муқаддас вазифамиздир. Мустақил ватанимизни қабих ниятли душманлардан ҳимоя қилиш ички ишлар органларига тегишли бўлмай, ҳар биримизнинг ватанпарварлик бурчимиз деб ҳисоблайман. Мен «Тонг юлдузи» газетасининг 1999 йил 30 март сонидagi болаларнинг «Келажакимиз ўз қўлимизда»

Ёш авлодга биз озод ва обод Ватанни мерос қолдирмоғимиз керакки, улар боболарининг улуғ ниятлари ва ишларини давом эттирсинлар. Чунки ёшларнинг маънавий уйғоқлиги гафлатдан асровчи асосий омиллардан биридир.

Ислом Каримов

сарлавҳали мақоласини ўқиб, жуда ҳам завқландим. Болаларнинг турли вилоятлардан йўллаган мактублари, дунёқарашларининг теранлиги, ҳаётни ақли расолик билан тушанаётганликларидан мамнун бўлдим. Берилган яхши тарбия туфайли ватанга муносиб фарзандлар етишиб чиқаётганлигидан қувондим. Етук тарбия кўрган ёшлар орасида ҳеч қачон жоҳиллар, ватан хоинлари бўлмайди. Иймонли, маърифатли инсон ота-онасига, ватанига садоқатли, қобил фарзанд бўлиб дуо олади.

Азиз фарзандларим, набираларим, ҳаммаларингизни Мустақил ватанимизни севиб ардоқлаб, кўз қорачигидек асрашга чақираман.

Тўхтаҳон ПЎЛАТОВА,
меҳнат фаҳрийси.

УЛАР МЕНГА СИНФДОШ

Яқинда мактабимизда 7-8-9-10-11- синф ўқувчилари ўртасида «Билим-ринг» мусобақаси бўлиб ўтди. Ана шу беллашувда бизнинг синф ғолибликни қўлга киритди.

Синфдошим Ойгул Норбоева туман бўйича бўлиб ўтган «Стол тенниси» мусобақасида биринчи ўринни олди. Жамшид Шерматов эса ўзининг фақат аъло баҳолари боис турк лицейига ҳужжатларини тайёрлапти. У барча фан олимпиадалари ғолиби ҳисобланади.

Бизнинг ҳамиша яхши натижаларга эришишимизда Қадам Юсупов, Гавҳар Собирова, Манзура Абдуллаева, Бахтиёр Бекчонов, Шоҳида Шомуродова, Замира Раҳимова каби устозларимизнинг меҳнатлари бекиёсдир. Биз уларнинг сабогидан, саботидан нур эмиб, кўёш эмиб улғаяётган эканмиз, ғолиб синфдошларимиздан фахр ҳисси қалбимизни тўлдирди. Илгорларга тенглашиб, илгарига томон одимлаётганимиз ҳам шундан.

Адолат ЖУМАНИЁЗОВА,
Хоразм вилояти, Шовот
туманидаги Бобур номли 25-мактабнинг
7-«А» синф ўқувчиси.

СИЗ ҚОНУННИ БИЛАСИЗМИ?

«Сиз қонунни биласизми?», деб номланган мактаблараро беллашувда бизнинг Алишер Навоий номли 10-мактабимиз ўқувчилари ғолибликни қўлга киритиш учун аввал туманимиздаги 17-мактаб ўқувчилари билан куч синашди. У ерда ғолиб бўлгач, яна 14-, 15-, 30-мактабдошлар билан беллашишди. Уларни ҳам ютиб, эндиликда Охунбобоев туманидаги ҳуқуқ лицейи ёш қонуншунослари билан беллашишга тайёргарлик кўришмоқда. Ўйлайманки, мактабдошларим қонунни билади. Бу борада ўз баҳосини олади. Омад сизга, азиз мактабдошлар.

Маҳлиё ОДИНОВА,
Фаргона шахри, А.Навоий номли 10-мактабнинг
9- «В» синф ўқувчиси.

ГАНИМАТ ДАМЛАР

Баҳор келиб, дала ишлари бошлаб юборилди. Биз эса 56 туп мевали дарахт экиб ҳозирданок ўша ерга «Мустақиллик боғи» деб ном қўйдик.

Вилоятимиз ҳокими «Андижонни гуллар шахрига айлантирайлик», дегандилар. Биз эккан гул кўчатлари мактабимиз саҳни ва йўлакларини безашини шу қадар орзулаларимизки!

Ҳа, гулга ошно бўлганлардан ёмонлик чиқмайди. Мактабимизда синфлараро «Гуллар байрами» босқичма- босқич ўтказиларди. Синфдошларим 40 га яқин турли хил гул уруғларини тўплашди ва ўз жойига қадашди. Устозимиз Манзура опа Якубова бошчилигида худо хоҳласа 10 йилдан сўнг шу яратган боғда тўпланамиз. Унгача дарахтларингиз ҳам мевага киради, ўзингиз эса мустақил ҳаёт йўлингизни топиб олган бўласизлар, деяптилар. Ўша кунда ёруғ юз билан бир-биримизга ҳисобот беришимиз учун бугунги кунда ҳар бир дами- мизни ғанимат билаларимиз.

Маъруф ХЎЖАҚУЛОВ,
Турсунали ЎТАНОВ,
Андижон вилояти, Марҳамат туманидаги
26-мактабнинг 6-«Б» синф ўқувчилари.

О,баҳор бунчалар дилбарсан, хурсан,
Суруринг ўт солар ўтпараст жонга.

Қара, озод само бағрин тўлдириб —
Қалдирғочлар қайтди Ўзбекистонга!

САДОҚАТЛИЛАР САОДАТЛИДИР

Француз ёзувчиси В.Гюго: «Китоблар жонсиз, аммо содиқ дўстлардир», деб айтган экан. Дарҳақиқат, илм ва фан чўққиларини китобсиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Бизнинг мактабимиз ўқувчилари китобни ўзларига энг яқин дўст деб биладилар. Кутубхонамиз ҳам улар билан доимо гавжум. Шундагина опа яна янги китоблар берадилар.

Ҳар бир синфда ҳам синф кутубхоналари бор. Ўқиганларимизни «Ёш қаламкашлар» тўғарагимизда муҳокама қиламиз. Бунда устозимиз Азиза опа Бўронованинг хизматлари катта.

Хуллас, бизнинг мактабимиз ўқувчилари китобга садоқатли. Садоқатлилар саодатлидир.

Иродаёй НУТФУЛЛАЕВА,
Бухоро вилояти, 43- мактабнинг 10- синф
ўқувчиси.

ДУСТ МАҲЛАМДА АДАММАҲТ

Ўшанда мен Юқори Чирчиқ туманидаги Кавардон қишлоғида жойлашган 3-мактаб кучоғида таълим-тарбия олаётган ўқувчилик пайтларим эди. Қишлоғимиз ёнидан оқиб ўтадиган Қорасув дарёси ёқаларида кенг тўқайзорлар бўлиб, у ерларда турли хилдаги ҳайвонлар ҳам яшарди. Қорасув дарёсида эса балиқ мўл эди. Биз қишлоқдош дўстларимиз Ҳасан, Аловиддин, Тоҳир, Элдор, Баҳодир, Ихтиёрлар билан мактабдан бўш вақтларимизда қўй ва молларни ўтлатгани дарё бўйидаги тўқайзорга олиб борардик. Молларни тўқайзорга қўйиб юбориб ўзимиз дарёда мазза қилиб чўмилиб, баъзан балиқ ҳам овлардик. Қувлашмачоқ, бекинмачоқ, чиллаки каби болалик ўйинлари эса бизнинг жону дилимиз эди. Бир куни дарахтдан йиқилиб тушдим. Хушимдан кетиб анча вақт ўзимга келолмабман. Бир маҳал кўзимни очсам, ўртоқларим мени эшакка ўнгариб уйга олиб келишди.

Уларнинг вақтида кўрсатган дўстона ёрдамлари туфайли мен қисқа муддатда оёққа туриб кетдим. Лекин ўртоқларимнинг ўша яхшиликлари ҳали-ҳали куни кечагидек эсимдан чиқмайди.

Ўртоқларимнинг ана шу яхшиликлари сабабчи бўлдимки ёки орамизда ёшлукданок дўстлик ипи боғланган эканми, ҳарқалай ханузгача бир-биримиз билан жуда қалинмиз. Биримизнинг бошимизга бирон бир яхши ёки ёмон иш тушгудек бўлса ҳеч қачон ўзаро ёрдамимизни аямаймиз. Қўлимиздан келгунча кўмак беришга ҳаракат қиламиз, чунки ҳақиқий дўстлар доимо ҳамкорликни узмасликлари лозим.

Ҳаётимизда баъзи бировлар қўй сўйиб, кимлардир тўн кийдириб дўст бўлишади. Ахир ҳўкиз сўйиб дўст бўлган тақдирда ҳам дил-дилга туташмаса бундай дўстликнинг кимга кераги бор ўзи? Тил учиди дўстлашувнинг не ҳожа-ти бор? Ахир бундай дўстлик абадий эмаслигини ҳеч ким инкор қилолмайдику?

Латифжон
МАНСУРОВ,
Юқори Чирчиқ
тумани.

ЗИРАПЧА

АССАЛОМУ АЛАЙКУМ «ТОНГ ЮЛДУЗИ»

Мен Тошкент шаҳрида яшайман. Шу шаҳри азимда яша-шимдан фахрланаман. Айниқса боксдан, шахмат-шаш-кадан, курашдан, теннисдан тошкентликлар жаҳон чем-пиони бўлганида мен ҳам Тошкентни, Ўзбекистон но-мини етти иқлимга етказишни жуда ҳам орзу қила-ман. Айниқса машҳур боксчимиз Артур Григорян соф ўзбек тилида гапирганида жуда ҳам ҳаяжонланиб кет-ганман.

Биз оилада тўрт фарзандмиз. Отам вафот этганла-ридан кейин ойимлар бизга ҳам ота ҳам она бўлиб келаяптилар. Дадамлар мени спортчи бўлишимни акамни эса раҳбар бўлишларини жуда ҳам хоҳла-гандилар. Мен спортнинг кўпроқ теннис турига қизиқаман. Теннис кордига келиб теннис тўғараги-га ёзилмоқчи бўлдим. Лекин у ерда теннис сирла-рини ўрганиш жуда ҳам қimmat экан. Унга ойим-ларнинг олган ойликлари ҳам етмайди. Теннисга қат-наш мақсадида қилмаган ишим қолмади. Машина-лар ювдим, юк ташидим, лекин барибир озлик қила-япти. Нажот истаб сенга мактуб йўллаяпман. Балки оилавий аҳволи оғир бўлган болалар учун қандай-дир имтиёзлар яратилар?

Шухрат БОБОНИЁЗОВ,
Тошкент шаҳридаги 113-мактаб
ўқувчиси.

Қизилсув қишлоғимизда жойлашган мактабимиз-да меҳридарё устозлар дарс беришади. Инглиз, рус тилларини мукамал ўрганамиз. Фақат... Мактаби-мизни қуруққина савлати бор, холос. ҳамма жойи нураб кетган. Поллари тушиб ётибди. Ҳаммага маъ-лумки, тоғ худудларида совуқ бўлади. Қишда хо-наларнинг совуқлигидан қўлларимиз қовушмай қолади. Компьютерларни эса фақат орзу қиламиз. Оддийгина спорт залимиз ҳам йўқ. Ойнаи жаҳон орқали кенг, шинам мактабларни кўраимиз. Ўша мактабларда ўқиётган тенгдошларимизга жуда ҳавасимиз келади. Бизнинг мактабимиз оталиққа олган Амир Темур номли жамоа ҳўжалиги эса фа-қат бир, икки челақ охак бериш билан чекланади холос. Ваҳоланки, бундан ўн йил олдин бизга янги мактабни ваъда қилишган экан. Мактаб ҳам кури-лар. Лекин бу янги бинода ўқиш бизга насиб этар-микан?

Нуржон ТўЛАГАНОВА,
Тошкент вилояти, Бўстонлиқ туманидаги
14-мактабнинг 7-синф ўқувчиси.

БИЗ БАСКЕТБОЛ УЙНАЙМИЗ

Салом «Зирапча». Сенга мактуб йўллашимдан мақсад биз яшаб турган ма-ҳаллага ҳалигача газ қувурлари етиб келганича йўқ. Мактабга борадиган йўлла-римиз ёмон аҳволда. Айниқса, ёмғир ёққанда ҳамманинг оёғига лой илашиб боради, Буниси ҳам майли, мактабимизда спорт майдони йўқ. Яна биз ёшлар-ни «спортга чанқоқ» дейишади. Лекин уни бизга ўргатадиган ўқувчилар учун спорт майдончаси ажратилмаган. Бунинг устига мактабимизда инглиз тили фани пала- партиш ўтилади. Мактабимизда инглиз тилини ўрганишга қизиқа-диган ўқувчилар талайгина. Лекин уни бизга ўргатадиган ўқитувчимиз йўқ. Илтимос, бизларга ёрдам бер.

Равшан БЕК,
Сурхондарё вилояти, Узун тумани Малладиён
махалласи.

ҚАМИШ БОСГАН ҲОВУЗЛАР

«Зирапча» жон! Сен орқали жуда кўп вилоятлардан муаммолар хал бўляп-ти. Бундай муаммо бизнинг туманимизда ҳам йўқ эмас. Туманимизда ҳар хил истироҳат боғлари, чўмиладиган бассейнлар бор. Улар шаҳримизнинг катта-гина қисмини эгаллайди. Лекин боғларимиз ташландиқ, бассейнларимизнинг ичи эса ахлатларга тўлиб ётибди. Олти йил олдин бу боққа болалар шошили-шар эди. Энди эса... бассейнларимизнинг баъзилари қамишзорларга айланиб қолган. Ҳадемай ёз келади. Болалар чўмилишни жуда-жуда хоҳлашади. Лекин бу ёғи ўзингга аён. «Зирапча» жон ҳамма умидимиз сендан. Бизга ёрдам бер.

Баҳодир ХўЖАМҚУЛОВ,
Жиззах вилояти, Зарбдор тумани Бўстон
шаҳарчаси.

«5»-олсам дейман

Қадрдон «Тонг юлдузи» Мен бухоролик ашаддий мух-лиснинг Саёҳат Қўзиева бўламан. Мен физика фанини ўзга-ча меҳр билан яхши кўрардим. Балки бунга сабаб отам-нинг физик бўлганларидандир. Физикадан мисол ва масалалар ечиш менинг жону-дилим эди. Лекин бир воқеа сабаб бўлиб негадир физик бўлгим келмай қолди. Бизга 9-синфга қадар физикадан Латипова деган ўқитувчи дарсга кирар эдилар. У киши жу-даям ҳақиқатчи бўлиб, ҳақиқий билимимизга, олган баҳоларимизга қараб бизни баҳолар эди-лар. Лекин бизга бу йилдан бошлаб бошқа бир янги ўқитувчи дарсга кирмоқда. Улар бошқала рни билмадим-у, лекин мен қўл кўтарсам ҳам камдан-кам сўрайдилар. Бу ҳам етмагандек ўзла-рича тўрт ёки ундан ҳам пастроқ баҳоларни қўйиб қўйвердилар. Қанча кўп ўйласам ҳам барибир бу-нинг сабабини тополмаяпман. Ахир ўқувчининг изланишлари, келажак мақсадлари ва ўй-фикрла-рининг мезони кўп жиҳатдан ўқитувчига боғлиқ эканлигини наҳотки ўқитувчимиз билмасалар? Мана шуларни ўйлай-ўйлай кўпдан буён ўзим севган фа-шимга ҳам қизиқишим сусайиб кетди. Бу мактубим билан асло ўқитувчиларни ёмонламоқчи эмасман. Чунки ўзим ҳам ўқитувчининг фарзандиман. Лекин баъзи ўқитувчиларни ўқувчининг билимини тўғри ба-ҳолашга чорламоқчиман.

Саёҳат ҚўЗИЕВА,
Бухоро вилояти, Гиждувон туманидаги
49-мактабнинг 9-синф ўқувчиси.

КАЙТАР ДУНЁ ДЕЙДИЛАР

Мен Тошкент шаҳридаги Мирзо Улуғбек туманида яшайман. Оиламиз жуда ҳам ахил ва иноқ эди. Онам саранжом-саришта аёл эди. Дадам ҳам жуда яхши эдилар. Лекин кўчамизда бир-иккита ичадиган ўртоқлари келиб уйдан олиб кетаверишди. Дадам ҳам се-кин-секин ичадиган бўлиб қолдилар. Топган пулларига ичиб келадиган бўлдилар. Баъзи кўшнилари қўлда тайёрланган ароқ сотишади, улар қарзга ҳам бераверишади. Онам бе-чора «ичманг, ичманг, ичишни ҳам вақти бор» десалар, отам жанжал кўтариб уйдан чиқиб кетардилар. Дадам бир қариндошимизникида яшадилар. Энди фақат кўча-куйда кўришиб юраимиз. Шунда ҳам маст-аласт ҳолда. Шундай хафа бўлиб кетаман. Мен мактабда аъло баҳоларга ўқий-ман. Отажоним бизларни билимдон виждонли бўлиб катта бўлишимиз учун ҳаракат қиладилар. Лекин да-дам... кўп ичганларидан милиция ходимлари қамаб қўйган. Бир кун келиб яхши касбни эгаси бўлиб ишга кирганимда таржимаи холимни ёзаётганимда «отам қамалган» деган нохуш сўзларни ёзишимга тўғри кела-ди. Мен уларни жуда ҳам яхши кўраман. Уйда биз билан бирга эмасликларидан ачинаман, Лекин қўлимдан нима ҳам келарди? Азиз опа-укалар. Шу ароқ дўконларда се-роб. Сизлар эса уйлариңгизда ароқ сотиб, язши одамлар-ни ёмонга айлантириб, фарзандларнинг уволига қолиш-дан қўрқмайсизларми? Ахир бунни қайтар дунё дейдилар-ку.

ГўЗАЛ,
27- мактабнинг ўқувчиси,

СЕН ҚҲНҒИРОҚ ҚИЛ

Шу кунларда жуда сиқилиб қол-дим. Нега дейсизми? Ҳамма қўни-қўшнилариңнинг уйида сувараклар ўрмалаб кетаяпти. Меҳмон келса уяласан одам. Гапимга тушунмаган-дирсан, бошидан айтиб берай.

Мен Мирзо Улуғбек туманида яшайман. Маҳалламизнинг номи Мирзакалон Исмоилий. Гап шунда-ки, биз яшайдиган уйнинг ертўла-сида тез-тез труба ёрилиб туради. Гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ сув оқиб ётади. Аям, дадам ЖЭКка (ўзбекчасини билмай-ман, ҳамма шундай дейди) роса те-лефон қилишади. У ердан уста ама-

килар ҳам келишади. «Хўп», - дейиша-ди, кетишади. Сув эса оқаверади, ер-тўладаги сувараклар қочиб уйларга чиқади. Ахир, кимнинг ҳам захда яшагиси келади. Аям; «Биз ҳар ойда уй, сув ҳақини тўласак, нимага бизга емон хизмат қилишади?» дейдилар.

Хуллас, шунақа гаплар. Балки, Зи-рапча ЖЭКка қўнғироқ қилса, уста амакилар келиб сувни тўхтатишар?..

**Салом билан
НАЖОТ.**

АТЛАС КЎЛАК ҲОЗМА-ЎЗ КИЙГИМ КЕЛАДИ

Суҳбатдошим - Дилноза Нигматова. У Тошкент шаҳар Миробод туманидаги 116-мактабнинг 6-«Б» синфида фақат аъло баҳоларга ўқийди. 37 ўқувчининг сардори, синфком. Ота-си-иктисодчи, онаси шифокор. Акаси Комрон 8-синфда ўқийди. Табиатни, ўсимлик ва ҳайвонот оламини яхши кўради. Келгусида стюардесса бўлмоқчи. Инглиз тилини пухта ўрганмоқда, бадиий адабиётларни шарҳлаб ўқийди.

-Дилноза, аввало мактабингиз, синфдошларингиз ҳақида билмоқчи эдик?

-Пойтахт марказида жойлашган мактабимизга кўпчилигининг ҳаваси келади. Барча фан хоналари дид билан жиҳозланган, кўргазмали куроллар ҳам кўп. Синф раҳбаримиз Мавлуда опа Имомназарова тез-тез тадбирлар ўтказиб турадилар. Ботаника дарсини Мавжуда опа қизиқарли ўтадилар. Турли ўсимлик ва гуллардан гербарийлар йиғиб, альбом тайёрлаганман. Уйимизда ҳам ранг-баранг гулларни парваришлайман. Гултожхўроз, намозшомгуллар қип-қизил бўлиб очилса, ўзим ҳам шодлигимдан гулдек қизариб кетармишман. /Бувижоним шундай дейдилар/ Синфдошларим ҳамма айтганларимни бажаришади. Сўғдиёна, Акмал, Равшан -энг яқин дўстларим.

-Сўғдиёнада қандай яхши фазилатлар бор?

-Сўғдиёна самарқандлик, у очик, мулоим қиз. Айрим қизларга ўхшаб «Башаранг курсин» деб қарғашни билмайди.

-Дилноза, чизган расмларингиз орасидан мана бу расм менга жуда ёқди?

-Бу расмни боғчада чизганман. Адажоним тез-тез ишлари бўйича турли шаҳарларга бориб турадилар. Битта чемадан билан кетиб, иккитасини тўлдириб қайтадилар. Ҳаммаси ўйинчоқлар, китоблар би-

лан тўла бўлади. /суратда шу ҳолат акс эттирилган/ Тагида мана бу ёзувни эса мактабга бориб, ёзишни ўргангач, ёзиб қўйганман. «Адажоним, мен сизни яхши кўраман, сизни соғиндим,» деб.

-Расмни адангиз кўрганмилар?

-Уялганман, кўрсатмаганман.

-Яна нималарни кўрсатмайсиз?

-Бувижонимдан хотира дафтари тутишимни эшитганга ўхшайсиз-а?

-Бир куни Комрон акамнинг дафтарларига кўзим тушиб қолди. Олиб ўқисам, қизиқ-қизиқ воқеалар ёзилган экан. Мен ҳам шундай дафтар тутдим. Бирор дугонамдан ҳафа бўлсам ҳам, ўзига гапириб ўтирмайман. Дафтарим билан сирлашаман. Аммо уни ҳеч кимга кўрсатмайман. Дарвоқе, мен аввал Дилнозанинг бувиси билан танишгандим. Улар узоқ йиллар давомида пойтахтдаги 116-мактабда дарс берган эканлар. Очик кўнгил, самимий, доимо кулиб турувчи Дилдора опа набираларининг ҳар бир ютуғидан ўзларида йўқ қувонар эканлар. Китоблар ҳақидаги саволларига ҳам эринмай жавоб қайтарар, баъзан Дилнозанинг айрим саволларига жавоб тополмай ҳам қолар эканлар.

-Дилноза, қайси китобларни ўқигансиз?

-Худойберди Тўхтабоевнинг «Омонбой ва Давронбойнинг саргузаштлари», «Сариқ девнинг ўлими»,

Шукруллонинг «Кафансиз кўмилганлар», «Инглиз халқ эртаклари», Толстой ҳикояларини қўлдан қўймай ўқийман. Кўпроқ рус тилида ўқирдим. Ҳозир ўзбек тилида ҳам ўқияпман. «Қизиқарли география» китоби доимо столим устида туради. Дилноза бериб юқоридаги китобларнинг мазмунини гапириб берди.

-Дилноза, «Кафансиз кўмилганлар» китобини сотиб олдингизми?

-Йўқ, яқинда тарих фанидан ўткир зехнлилар мусобақасини ўтказдик. 6-«А» синф ўқувчилари бизга шу китобни совға қилишди. Китобни ўқиб, Шукрулло бобомизнинг матонатларига тан бердим. Ахир, 50-60 даража совуққа дош бериб, азобларни енгиб, она юртга қайтиб келиб, яна уларни китоб қилиб ёзиш катта жасорат-ку. Биз шундай боболарга муносиб фарзанд бўлишимиз кераклигини ҳис қилдим.

-Уйингизда китоблар кўпми?

-Жуда кўп. Ч. Айтматов, Э. Воҳидов, А. Орипов, Ҳ. Хошимов, С. Аҳмад, Ж. Верн, А. Дюма, Х. Тўхтабоев, Толстой (Дилноза яна ўнлаб номларни санади) асарлари жавонимизда туради. Ҳар куни ўзим ёқтирган китобларни варақлаб чиқаман.

-Фақат варақлайсизми?

-Йўқ, қахрамонларнинг нутқидан ўзимга ёққан парчалар учраса, дафтаримга ёзиб қўяман. Ўзим-

га маъкул шеър учраса ёдлайман.

-Келгусида адабиётшунос бўлсангиз керак-да?

-Шундай эди. Аммо стюардесса бўлмоқчиман.

-Нега?

-Кийимларига ҳавасим келади. Ҳамма жойларни кўргим келади. Ўзбекистон ҳақида, унинг сўлим табиати, бебаҳо бойликлари, Мустақиллиги ҳақида ўзбек, рус, инглиз тилида саёҳатчиларга сўзлаб берсам дейман.

-Дилноза, сочларингиз узун экан. Ойингизнинг ҳам сочлари узунми?

-Узун эди.

-Ҳозирчи?

-Бўлди калта.

-Нега қисқа гапиряпсиз?

-Ёшлигимда аммо, лекин, бироқ деб гапирар эдим. Ойим -Ҳамма сўзларни баравар ишлатиш шарт эмас. Аниқ, қисқа гапир, деган эдилар. Баъзан ҳазиллашиб фақат кесимни ишлатаман.

-Дилнозанинг қувноқ, айни пайтда ўзига хос услубда сўзлаши ҳавасимни келтирди. У узун сочларини кесмаслигини айтди. Аммо унда бу сочга мос кийим эмас, тор жинсишим кўрдим. Сабабини сўрадим.

-Мактабимизда ҳамма шим кияди. Тадбирларда ҳам атлас кўйлак киймаймиз. Бувим тиктириб берсалар, атлас кўйлак киймоқчиман. Дилнозанинг бувижониси унга атлас кўйлак ва дўппи ваъда қилдилар. Албатта бу кийим унинг узун, қора сочига ярашади ва ажаб эмаски, у ўқиётган мактабда ҳам бу миллий кийимимиз урф бўлса.

-Дилноза, сиз таржималар ҳам қилар экансиз?

-Дилноза менга инглиз тилидан рус ва ўзбек тилларига таржима қилган кичик-кичик ҳикоя ва шеърларини кўрсатди. Улардан бири «Кичик шер» деб номланибди. Марҳамат, танишинг:

-Кунлардан бир куни шерbachча онасидан сўради:

-Ойижон, мен кимман?

Она шер жавоб берди: -Сен энг кучли, доворак, ақлли, зўр ваэнг чиройли ҳайвонсан.

Бундан қувониб кетган кичик шер ўрмонга кириб кетди ва йўлда асарларини учратди. Асарлари ундан сўради:

-Салом, сен кимсан?

-Мен ҳайвонлар орасидаги энг кучли, доворак, зўр ва энг чиройли ҳайвонман.

-О-о, зўр-ку!

Кичик шер йўлида давом этди ва тўтиқушни учратди. Тўтиқуш ундан сўради:

-Салом, сен кимсан?

-Мен ҳайвонлар орасидаги энг кучли, доворак, зўр ва энг чиройли ҳайвонман.

-О-о, зўр-ку!

Шер йўлида давом этиб уккини учратибди.

-Салом, сен кимсан?

Кичик шернинг одатдаги жавобини эштиб, шундай дебди:

-Сен ҳеч қачон ўзингни мактама. Чунки сендан зўр, чиройли ва кучли ҳайвонлар ҳам бор.

-Тўғрисини айтганинг учун раҳмат, укки. Шундай деб шер эълони дархатга осибди.

Дўстларим, ҳеч қачон мени энг зўр ҳайвон деманглар. Кимки шундай деса уни еб қўяман. Эҳтиёт бўлинглар.

Мақтов эмас, тўғри сўзни, камтарликни юқори қўйган кичик шер менга маъкул бўлди. Қанийди, ҳамма ҳам хушомадни эмас, тўғри сўзни афзал кўрса.

Гулюз суҳбатлашди.

ҒАЛАТИ ВОҚЕА

Шу кунларда синфимизда ғалати воқеа рўй берди. Синфдош ўғил болаларнинг жони-дили футбол. Бўш қолди дегунча стадионга югуришади. Бугун жисмоний тарбия дарсимиз тугагач, болалар иш билан банд бўлган жисмоний тарбия ўқитувчимизнинг устидан қулфлаб қўйишди. Нега дейсизми? Чунки жисмоний тарбия ўқитувчимиз бошқа синф ўқувчиларига ҳалакит беради деб футбол коптоғини бермайдилар. Коптоқни олгач стадионга бордик. Қизлар томошабин бўлди, ўғил болалар футбол ўйнашди. Бу воқеани кузатиб турган бошқа синф қизлари илмий бўлим му-

дирига айтиб беришди. Илмий бўлим мудири стадионга чиқиб бордилар. Жаҳл отига минган опамиз бизни роса уришдилар, индамасдан бош эгиб туравердик. Болалар кечирим сўрашди. Эртага синф раҳбарингиз билан гаплашамиз, - дедилар. Синф раҳбаримиз бетоб бўлганлари учун безовта қилишни хоҳламдик ва хабардор ҳам қил-

мадик, ўзимиз келишимиз кетармиз деб ўйлادик. Афсус адашган эканмиз. Дарсга кўнғироқ чалиниши билан илмий бўлим мудири ва жисмоний тарбия ўқитувчиси кириб келишди. Болаларни турғазиб ким эшикни ёпди деб сўрадилар. Ҳеч ким бирини «сотиш»ни хоҳла-

мади. Ўғил болаларни бирма-бир шапалоқлаб ҳам уриб кўрдилар, лекин фойдаси бўлмади. 10 тадан ортиқ ўғил болани айбдор деб ҳисоблашди ва олиб чиқиб кетишди. Орадан 1 соат ўтгач, синдошларимиздан бири 5 донаручка сўраб олиб кетди. Ҳамма ваҳимада, дарсни қандай ўтиб кетганини ҳам сезмай қолдик. Чунки илмий бўлим мудири бизни лицей синфдан оддий синфга ўтказвормоқчи эдилар. Бу эса биз учун иснод. Хуллас, болалар бу иш қайтарилмаслиги ҳақида тушунтириш хати ёзишди.

Кейинги соат адабиёт дарси эди. Дарсга киргач, илмий бўлим му-

дири синфга спектаклга билет олиб кирдилар. Адабиёт ўқитувчимиз, бу синф болалари ҳам борадими? - деб сўрадилар. Илмий бўлим мудири жаҳл билан: "Булар мукофотга эмас, жазога лойик, билет ўзингиз раҳбарлик қилаётган синфингизга", - дедилар. Илмий бўлим мудири кўзимга жуда ёмон кўриниб кетдилар. Арзимаган ҳазиллашиб қилинган иш учун ҳам шунчалик юзимиз қора бўлиши мумкинми! Сиз бунга нима дейсиз?

Наргиза НОСИРОВА, Юнус-Обод туманидаги 274-мактабнинг 6-синф ўқувчиси.

ХУНАРМАНД ЎҚУВЧИЛАР ЯРАТГАН МАҲСУЛОТЛАР ХАРИДОРГИР ЧИҚДИ

Пойтахтимизнинг Собир Раҳимов тумани мактаблари ва қўшимча таълим мажмуида ўқувчилар миллий амалий санъат ва халқ хунармандчилигининг сирасорларини пухта ўзлаштирмоқдалар. Уларнинг моҳир кўллари билан ясалган сандиқлар, қутчалар, стол ва стуллар, хонтахта ва гиламчалар, тўқилган жемпер ва камзуллар, болалар кийим-кечаклари, ҳатто бешиқлар иқтидорли болаларнинг туман, шаҳар, вилоят кўриқларида голиб чиқиб, республика ва халқаро кўргазмаларга тақдим этилган.

Яқинда бу хунармандлар ташкил этган мактаб бозори ўқувчиларнинг ижодий фаолияти сермаҳсул эканига далил бўлди. Туман ҳудудидаги Қорақамиш бозорида 2 марта мактаб ўқувчилари яратган маҳсулотлар бозори ташкил этилди. Унда савдога қўйилган 400 номдаги маҳсулотлар орасида болалар кўли билан тикилган туфлидан шиппакча бор эди. Биргина Н.С.Анисов хунар ўргатадиган (15- ва 278-мактаблар) ўқувчиларнинг 800 тадан ортиқ маҳсулотини харидорлар кўлма-кўл қилиб кетишди. 243-мактаб ўқувчилари эса устози Ҳожимурод ака Ҳошимов раҳбарлигида 50 тадан ортиқ сандиқча, қутича билан болалар беланчагининг харидорларини топдилар.

Қорақамишда бўлган мактаб бозори болалар ясаган маҳсулотлар катталар кўли билан бунёд бўлган товарлардан асло кам эмаслигини намоён этди. Шу билан бирга бу бозор мактабларда ўқитиладиган меҳнат дарсларининг сифатини кўрсатувчи кўргазма вазифасини ҳам ўтади.

Ёш хунармандлар ўзлари ўрганаётган қайси хунар элга кўпроқ керакли эканини, одамларга қанақа маҳсулот зарурлигини ҳам англаб олдилар.

ЁЗГИ БОЛАЛАР ОРОМГОҲЛАРИ - ХИЗМАТГА ШАЙМИ?

Яқинда Навоий вилояти ва шаҳар раҳбарияти вакиллари иштирокида ўтказилган йиғилиш юқоридаги масалага бағишланди. Маърузалар ва музокарага чиққан кишилар берган маълумотлардан шу нарса аниқ бўлдики, вилоятда болалар оромгоҳларини ва сихатгоҳларини ёзги мавсумга жиддий тайёрлаш ишлари қизғин бормоқда.

Бу йил ёзги мавсумда навоийлик 10

минг 500 ўсмир дам олиб, ўз саломатлигини мустаҳкамлайди. Ёш авлодни соғлом ва ҳар томонлама баркамол қилиб ўстириш ҳар бир мутасаддининг шарафли бурчидир.

Тахририятимиз бошқа вилоятлар мутасадди кишиларидан ҳам ўқувчиларнинг ёзги дам олишини намунали ташкил этиш борасида олиб бориладиган ишлар ҳақида хушхабарлар кутади.

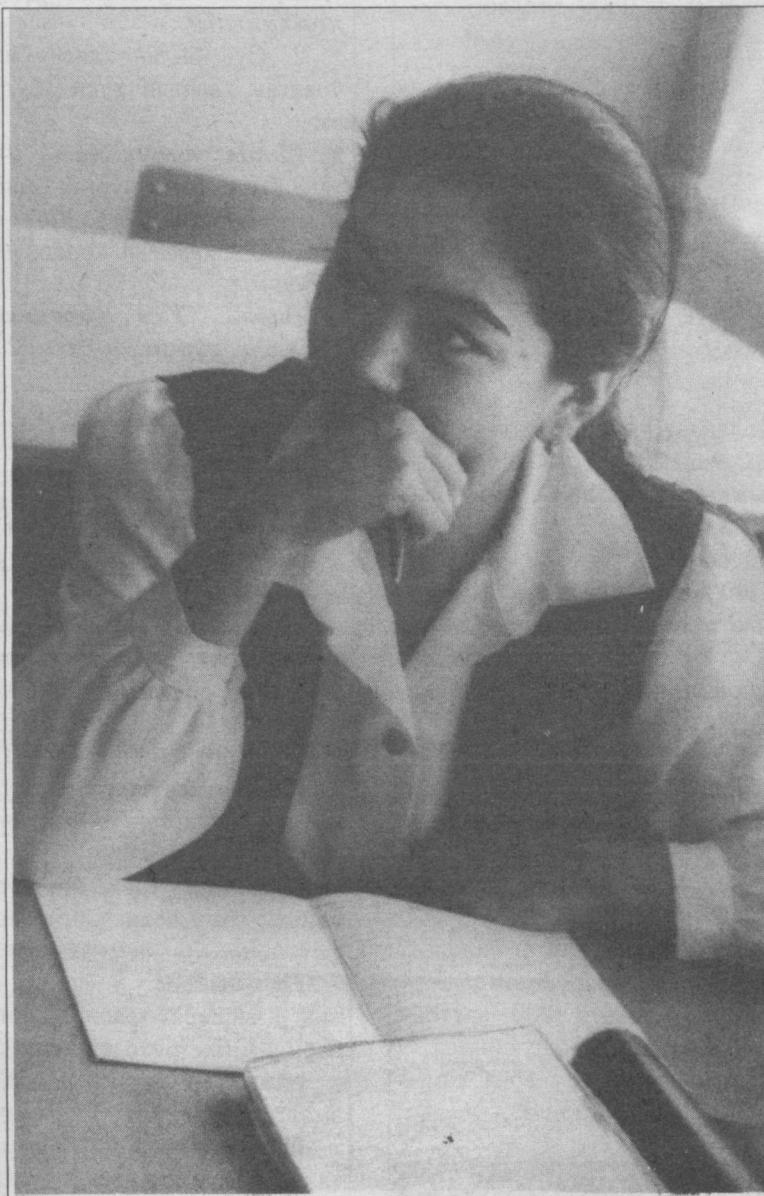
УНУТИЛМАС САНАЛАР:

* Куни кеча Газли-Нукус газ узатиш қувурининг биринчи навбати ишга туширилганига 5 йил тўлди.

* Бундан роппароса 5 йил олдин тарихимизда биринчи марта Тошкентда республика биржа ва ярмарка савдоси бўлиб ўтган.

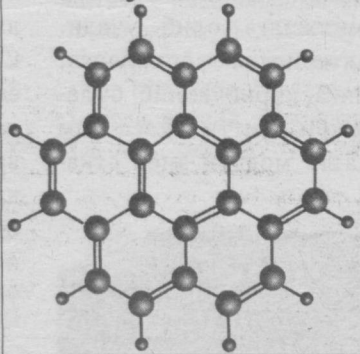
КОЛЛЕЖ ҚУРИЛМОҚДА

Навоий шаҳрида 600 ўринли касб-хунар коллежи қурилиши авжида. Янги ўқув масканини тезроқ ва сифатли қуриб тугаллаш учун вилоят қурилиш бошқармасининг ходимлари астойдил меҳнат қилмоқдалар. Қурилишда асосан маҳаллий қурилиш материалларидан фойдаланилмоқда. Коллеж қурилишига 245 миллион сўм маблағ ажратилган. Коллеж қошида ётоқхона ҳам бўлади. Қурилишни йил охиригача тугаллаш кўзда тутилган.

Қийин масала экан...

ЁШ ДОРЎВОРЧИЛАР КИЧИК КОРХОНАСИНИНГ ЮТУҚЛАРИ

Сирдарё вилояти Бахт шаҳридаги Абдувоҳид Маматқулов номи 14-мактабда ёш табиатшуносларнинг "Зилола" кичик корхонаси муваффақиятли фаолият кўрсатмоқда. Корхонага юқори синф ўқувчиларидан 35 ёш аъзо. Улар шифобахш гиёҳлар йиғиш билан шуғулланишади.

Ёшлар тўплайдиган дориворлар орасида сабир ўт (столетник)

наъматак сингари шифобахш табиий воситалар бор. Уларни ўқувчиларнинг ўзлари саралаб, ўлчаб, корхонада тайёрланадиган елим халталарга жойлайдилар.

"Зилола" корхонасининг буюртмачилари кўп. У Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, республика "Фармсаноат" акционерлик компанияси билан узвий ҳамкорликда ишлаётир. "Зилола" маҳсулотларига Москва, Уфа, Пенза, Екатеринбург каби шаҳарлардан ҳам доимий талабгорлар бор.

БЎЛАЖАК МУТАХАССИСЛАР - КОЛЛЕЖ БИТИРУВЧИЛАРИГА ИШ ЎРНИ ТАЙЁР

Андижон вилояти Қўрғонтепа туманидаги Енгил саноат коллежи ўқитишнинг янги технологиясига ўтди. Коллеж энди енгил саноат корхоналари билан шартнома асосида мутахассислар тайёрлайди.

Вилоятдаги "Само", "Аннур" ҳиссадорлик жамиятлари, Қўрғонтепадаги "Матонат" хусусий корхоналари коллежнинг қалдирғоч ҳамкорлари бўлдилар. Бу буюртмачилар билан аниқ келишувга асосан коллеж қайси йили қайси мутахассислик бўйича қанча кадр тайёрлаши зарурлигини яхши билади.

Шартномага биноан коллеж ўқувчиларининг амалиёт тажрибалари ҳам буюртмачи корхоналар цехларида ўтади.

Ўқитишнинг бундай усули уч томонлама фойдали бўлди: ҳам коллежнинг, ҳам корхонанинг, ҳам ўқувчи-талабанинг истиқболи бугундаёқ аниқ-равшан!

Табриклаймиз!

ҚАШҚАДАРЁЛИК ОЛИМПИАДА ҒОЛИБЛАРИ

Яқинда бўлиб ўтган мактаб ўқувчиларининг республика олимпиадасида қашқадарёлик икки ўқувчи олимпиада сертификатини қўлга киритдилар. Китобдаги биринчи лицей битирувчиси Фаррух Расулов инглиз тилида бўлган синовларда 100 имкониятдан 98 балл тўплаб, биринчи ўринни эгаллади. Яккабоғ туманилик Улуғбек Жўраев эса "Давлат ва ҳуқуқ" фани юзасидаги имтиҳонларда республикада учинчи ўрин соҳиби бўлди.

Мактаб ўқувчиларининг республика олимпиадаси тартибига кўра, ғолибларга олий ўқув юртларига имтиёзли кириш ҳуқуқини берувчи сертификатлар топширилди.

ЎЗА

Диққат: эълон!

ГУЛ ШАЙДОЛАРИ ВА ҚУШСЕВАРЛАР ДИҚҚАТИГА

Яқинлашиб келаётган 1-2 май кунлари пойтахтимизнинг Сайлгоҳ кўчаси (Темурийлар тарихи давлат музейи ёнидаги кўча)да анвойи гуллар ва қушлар кўргазмаси бўлиб ўтади.

Қадрли ёш табиатшунослар!

Ўзингиз севиб парваришладиган энг сара, ноёб гулларингизни, чиройли, хушовоз қушларингизни намойиш этиш имкони туғилди. Кўрик

ғолибларига Халқаро "Экосан" жамғармаси Тошкент бўлимининг соғвалари бор. Кўрик қатнашчилари эса гул уруғлари ва ноёб гул кўчатлари билан сийланадилар.

41-57-10 рақамли телефонларга кўнғироқ қилиб, Халқаро "Экосан" жамғармасининг вилоят бўлимидан ўзингизни қизиқтирган масалаларга жавоб олишингиз мумкин.

Ёш иқтисодчи.

МАТЕМАТИКА

ФОНДЛАР ВА НИСБАТЛАР БЎЙИЧА
МАСАЛАЛАРНИ ЕЧИНГ:

Мисол: агар сиз 38000 долларлик уйни сотиб олмоқчи бўлиб, унинг нархини 25% туширган бўлсангиз, у ҳолда 1) нархни қанча камайтирган бўласиз? 2) уйнинг янги нархи неча доллар бўлди?

Ечиш:

$$1) 38000 \times \frac{25}{100} = 38000 \times 0.25 = 9500 \text{ доллар};$$

$$2) 38000 - 9500 = 28500 \text{ доллар}.$$

Топшириқлар

1. Сиз буюм нархига солиқни қўшиб, унинг тўла нархини топмоқчисиз. Бу ҳолда буюм нархини қандай сонга кўпайтириш керак? Агар солиқ:

$$а) 7\%, б) 8\%, в) 5\frac{1}{2}\%$$

бўлса?

2. Сиз рецепт бўйича тайёрланаётган маҳсулотни 50% кўпроқ тайёрламоқчисиз. Агар рецепт 1/4 стакан ловия учун ёзилган бўлса, сиз қанча микдорда ловия солишингиз керак?

3. Куйидагиларни овзаки ҳисобланг:

- а) 69.99 долларлик пальто 40% арзонлашса;
б) 2000 долларлик компьютерни нархи 15% туширилса;
в) 84.95 долларлик телевизорнинг нархи 20% туширилса,

янги нарх қанча бўлади?

4. Сиз 10 кунлик саёҳатдан қайтиб келгандан сўнг уйда 2 та 100 ваттлик лампочкаларни ўчирмай кетганингиз маълум бўлди. Сизнинг бу хатоингиз

а) неча кВтт электр энергиясини ортиқча сарфланишига сабаб бўлди?

б) бу 10 кунлик хато оила ҳамёнига (агар 1 киловатт энергия нархи 4 сўм бўлса) неча сўм зарар келтирди?

5. Агар иссиқ сув йўқлигида, қуввати 200 ваттлик электр сувиситгичдан кунига 23 соатдан фойдаланилса, у ҳолда ойига қанча пул тўлашингиз керак (бу ерда ҳам 1 кВтт энергия нархини 4 сўм деб фараз қилинг).

Эслатма: бир ойда ўртача 730 соат бор.

ФИЗИКА

КЎРИНМАС НАРСАЛАРНИ КЎРА ОЛИШ СИРИ

1. Шаффоф жисмлар ҳам, шаффоф бўлмаган жисмлар ҳам ўзига тушган нурнинг бир қисмини акслантиради. Бунда жисм сиртига тушган нур фақат тушган йўналиши билан тўғри бурчак ҳосил қилибгина эмас, балки ихтиёрий эркин йўналиш бўйича қайтади.

Савол: Бундай нур қайтиши қандай номланган?

2. Сув билан ҳаво - шаффоф, бироқ сувга ўралган ҳаводан ҳосил бўлган кўпик - шаффоф эмас.

Савол: кўпик нима учун шаффоф эмас?

3. Тунда ҳам кўриш имконини берадиган маҳсус қурилмалар бор. Улар ёрдамида нур манбаи мутлақо бўлмаган ҳолларда ҳам атрофни кўриш мумкин.

Савол: Тим қоронгида ҳам ниманинг эвазига кўриш мумкин?

ЖАВОБЛАР:

1. Бундай нур қайтиши диффузия дейилади.

2. Кўпикнинг шаффоф эмаслиги унга тушаётган нур (ёруғлик)нинг тарқоқлиги билан изоҳланади. Нур бир муҳит ёки ораликдан иккинчига ўтганда қисман қайтади ҳолос.

3. Тунда кўриш асбоблари кўринувчи идрок инфрақизил нурларга айлантириб беради. Нул ҳароратда ҳолатдан бошқа барча жисмлар ҳароратлидир ва улар ўзидан иссиқлик тарқатади. Маҳсус кўриш асбоблари айнан ана шу иссиқлик тарқатувчи нурларни қайд этади.

ИҚТИСОДИЁТ

ҚУЙИДАГИ АТАМАЛАРНИНГ
МАЗМУНИ ЁДИНГИЗДА
ТУРИБДИМИ?

Кредит - банк томонидан мижозга аниқ бир муддатга, фойдаланганлик учун маълум фоиз микдорида маблағ қўшиб қайтариш шарти билан қарзга берилган пул.

Акция курси - маълум муассаса ёки жамият чиқарган қимматли қоғоз - акциянинг сотилиш нархи.

Куртаж - товар биржасидаги яхши фаолияти учун воситачига бериладиган мукофот.

Лицензия - у ёки бу шаклдаги хўжалик ё тижорат фаолиятини юргизиш учун бериладиган рухсатнома.

Маклер - савдо битимини ўз ҳисобида амалга оширади биржа воситачиси.

Маркетинг - товарлар ва хизматларга талаб ҳамда таклифни ўрганувчи фан.

ОНА ТИЛИ

ГАПНИ ИҚТИСОД ҚИЛИШ -
ВАҚТНИ ИҚТИСОД ҚИЛИШДИР

Жар солмоқ

Маъноси: 1) Жарчи воситасида эшитирмоқ;

2) керагидан ортиқ даражада бўрттириб хабар тарқатмоқ.

Жон демоқ

Синоними: хурсанд бўлмоқ.

Жонидан ўтмоқ

Мазмуни: жонидан аламли таъсир ўтмоқ; (совукда) қакшамок; руҳан алам қилмоқ.

Жонига тегмоқ

Мазмуни: безор қилмоқ, зериктирмоқ.

Жонига оро кирмоқ

Мазмуни: оғир аҳволдан қутқармоқ.

ГЕОГРАФИЯ

ТОҒ ТИЗМАЛАРИ
ВА УЛАРНИНГ
ЧЎҚҚИЛАРИ ЮЗАСИДАН
БИЛИМИНГИЗНИ СИНАБ
КЎРИНГ

Тест:

- Тоғ тизмалари -
 - зилзилалар натижасида;
 - шамоллар натижасида;
 - литосфера қатлами (ер қобиғи)нинг ҳаракати натижасида пайдо бўлади (тўғри жавобни белгиланг).
- Ҳимолайда
 - тоғлар кекса бўлгани сабабли узок даврлар давомида музликлар ҳосил бўлган;
 - Ҳимолай ўта совуқ иқлими географик кенгликда жойлашгани учун;
 - бу тоғлар чўққиларига нисбатан қор қатламлари пастда жойлашгани сабабли - музликлар мавжуд.
- Дунёдаги энг баланд чўққи
 - Жомалунга;
 - Климанжаро;
 - Мак-Кинли;
 - Аконкагуа - саналади.

ХОНАДОН

УЙДА КУЯ УЧМАСИН ДЕСАНГИЗ...

Ёз яқинлашгани сайин кўпдан кўп ҳашоратлар катори куя капалаги ҳам жонланиб қолди. Хонадонларда пашша (чивин)дан кичикроқ капалакчага ўхшаш нимжон жонзотлар учиб юрганини сездингизми? Эътибор беринг-а, у

қишки кийимлар, айниқса мўйна, жундан тайёрланган кийимлар бор жойларни мўлжалга олиб учади. Сандик тахтасидаги ёриқларга, шифонер ичига кириб ғойиб бўлади. Ўзи нимжон, митти бўлса ҳам одамларга катта моддий зиён етқа-

задиган бу жонзот - куядир. У кийим ва одеяло ҳамда жун гиламни еб филвир қилиб ташлайди. Сиз қишки кийимлар бўҳчасини ечганда, қорақўл, норка, қундуз телпаклар орасида, иссиқ свитер ва қалпоқларингиз орасида ётган куя личинкаларини кўрган бўлсангиз керак: у бош томони йўғон қора курт боласига ҳам ўхшаб кетади.

Мана шу ёз олди кунларида куя капалаги ва личинкасини йўқотиш чораларини кўринг. Иссиқ кийимларингизни яхшилаб қоқиб, чангдан тозалашни, ювиш мумкин кийимларни ювиб, бошқаларини кимёвий усулда тозалатиб сўнг нафталин солиб қўйинг. Агар бозордан ёки хўжалик дўконидан нафталин тополмасангиз, чит ёки целлофан халталарга яхшилаб жойланг. Халта ичига атирсовунми, сигарета махоркасиними ёки думалоқланган лимон пўчовидан сепиб қўйишни унутманг. Ёз бўйи хонада тувакка ўтказилган черань турса, бу хонада куя капалаги учмайди, кўпаймайди.

БОЙЛИККА ЭЛТУВЧИ ЙЎЛ

Азиз газетхон дўстим! Соғлигингиз яхшими? Кайфиятларингиз қандай?

Сиз ҳеч пайқадингизми, ўзингизни қандай ҳис қилишингиз, соғлигингиз аслида кайфият ва соғлиққа мутлақо алоқаси йўқ бўлган нарсаларга бориб тақалишини? Масалан, сиз янги чиройли костюм кийдингиз. Шу кунни ўзингизни нимагадир жуда яхши ҳис қиласиз. Ёки сиз ёқтирган футбол жамоаси ғалаба қозонди, ёқтирган санъаткорингиз муваффақиятга эришди. Дарҳол сизнинг ҳаётга қизиқишингиз ортади. Ажойибу ғалати ишлар. Шундай эмасми?

Киши ўзини яхшими, ёмонми, қандай бўлмасин ҳис қилиши нимага боғлиқ экан? Назаримизда, бу нарса биз нима билан шуғулланишимиз-у, хоҳиш-истакларимизга боғлиқ бўлса керак. Мисол учун кўчада ўртоқларингиз билан ўйнашни хоҳлаб турган бир вақтингизда ота-онангиз дарс қилишингизга мажбур қилишса, дарҳол кайфиятингиз тушиб кетади. Инсон неча ёшда бўлишидан қатъи назар, етти ёшдан етмиш ёшгача ўзига маъқул ва кўнглидаги хоҳишларини англаб етиши керак. Севган машғулотидан: - "Кўни-қўшни, атрофдагилар нима деркин", - деб воз кечиб юборишлари яхши эмас.

Ҳаётда шундай одамлар борки, уларга пулинг ҳеч қандай аҳамиятиё қиймати йўқ. Улар бошқа бойлик билан яшайдилар. Яна баъзи одамлар борки, бутун ҳаётини шу пулсиз тасаввур қила олмайди.

ПУЛ ҚАНДАЙ ТОПИЛАДИ?

Пулга муносабат киши табиятидан келиб чиқади.

Мана икки ҳолат: Бир бола китобга мук тушиб, ғафат ўқийди. Иккинчи бола эса пул топиш мақсадида билан кўчадаги машиналарни ювади. Билгимиз келади, биринчи бола ўкиган асарлари бўйича атрофдагилар билан фикр-мулоҳаза алмашадими? Мунозара қиладими? Иккинчи бола-чи? У пулларини нимага ишлатаяпти? Ва умуман қандай болалар улар? Кувноқми, ғамгинми, ҳалолми ёки айёр, киришимлими ёки тортинчок?

Яна бир фикрни билдирмоқчимиз. Пул топиш ёмон ҳам эмас, яхши ҳам.

ФАРОВОН ҲАЁТ САРИ

Инсон ҳеч қачон камбағал бўлишга интизмаслиги керак. У албатта ё маънавий ё моддий бойликка эга бўлиш ҳаракатида бўлмоғи лозим. Камбағал бўлман, ўртаҳол ёки оддий инсон бўлиб яшайман, деб ўзига мақсад қўйиш бирмунча нотўғри. Инсон ҳаётни ўзида ҳеч қандай интилишсиз шундай яшайди. Агар мақсадсиз яшасангиз жамиятда ўз ўринингизни йўқотиб қўясиз.

КИМ БОЙ?

Ҳеч қачон маънавий бой инсон билан моддий бойлиги бор инсонни қарама-қарши қўймаслиқ керак. Бу нарсалар ҳеч қачон бир-бирини инкор қилмайди. Инсониятни гўзаллик ошно қилган Мстислав Ростропович, Фрэнсис Форд Коппола ёки Пласидо Доминго, Амир Умар шайх, Хусан Байқаролар - миллионер бўлишган. Бу нарса уларнинг иқтидорига зиён етказмайди, табиийки, уларни бу бойликларидан ийманишга ҳожат ҳам бўлмаган.

НИМА ЁМОН?

Кўрдингизми, бой бўлиш, бойликка интилиш ёмон эмас. Ёмони, кишини бойликка ифлос ва ҳаром йўл билан бориши. Ва баъзида, мақсадга катта пул орқали етиш ҳам яхши эмас. Бой бўлиш хоҳиши табиий бўлганидек, хоҳишнинг ўзи ҳам "соғ" ва "тўқ" бўлгани маъқул.

БОЙ ОДАМНИНГ КАМБАҒАЛДАН УСТУНЛИГИ НИМАДА?

Сизда 200 сўм пул бор. Унга сиз битта шоколад харид қилишингиз мумкин. Агар 400 сўм пулингиз бўлса - шоколаднинг иккитасини оласиз. Бу жуда ёқимли. Шундай эмасми? Агар 2000 сўм, 20000 сўм пулингиз бўлса-чи? Бу пулларни ҳам-

масига ширинлик олиб ейишни имкони йўқ-ку! Лекин бу пулдан бошқа мақсадда фойдаланиш мумкин-ку? Қанча пулингиз кўп бўлса, шунча шоколад ҳам кўп бўлади. Бундан ташқари бошқа ишларни юргазиб юбориш ҳам мумкин. Демак, бой одам камбағалдан кўп имкониятлари билан устун.

ХОМИЙ БЎЛИШ ОСОНМИ?

Биз тез-тез "хомий", "меценат" сўзини ишлатамиз. Агар билсангиз Меценат - ҳаётда бўлган одам. Тўғри, у анча олдин, Қадимги Римда яшаган. Меценат жуда бой одам бўлган. Шу билан бир қаторда шеърятни севган (ана кўрдингизми, ҳатто қадимги Римда ҳам моддий, маънавий бойлик ҳамоҳанг бўлган). Шoirларни ҳамиша қўллаб-қувватлаган. Меценат машҳур Горацийга биттагина шеъри учун каттагина бор инъом қилган.

Шу-шу ўз маблағларини вақти-вақти билан санъат ва адабиёт равнақига сарфлайдиганларни меценатлар дейишади.

Агар бой одам саҳий бўлиб, пул топишни севимли ва кўнглили машғулот деб билса, у жуда кўп яхши ишларни амалга оширади. Унинг бойлиги, имкониятлари нафақат ўзини, балки атрофдагиларнинг ҳам ҳаётини яхшилайдди. Бадавлат инсон янги дунё очади. Бу янги дунёда пул топиш саёҳати бошланади. Янги дунёни мусикадаги иқтидор ёки таникли ёзувчи, ишбилармон фермер бўлиб забт этиш мумкин. Истасангиз, ер шарини айланиб чиқиш имкониятига эга бўласиз.

Машҳур америкалик миллионер Харри Роузен ўзининг "Миллионер бўл" деб номланган китобида бизнесдаги муваффақият янги режаларни тузиш, ҳамкорлик қилиш, бошқалар учун ҳам жон куйдириб ишлай олишда деб билади.

Бугунги кунда жамиятимиз фаровон ҳаёт сари интилиб яшамоқда. Бадавлат инсонлар, уларнинг оилалари яхши яшамоқда. У билан ишлаётганлар ҳам мамнун.

Америкада олтин топиш ишлари бошлаб юборилганида, у ерга минглаб одамлар отланди. Тўғри, ўша пайтлар бир соат ичида миллионер бўлиш ҳеч гап эмас эди. Бугун бунинг имконияти йўқ. Агар сиз бой одамни кўрсангиз, биллингки у ва унинг атрофдагилар соғлом муҳитда яшамоқдалар.

КОЛУМБ — БИРЖАНИНГ КАШФИЁТЧИСИ

Дастлабки биржани ўтган асрнинг охирида Чикаго шаҳри ишбилармонлари ташкил қилган, деган маълумотлар бор. Бундай китоблар муаллифларини ҳужжат асровлардан манбаалар рад этади. Аслида биржанинг ёши 100 эмас, балки анча кўпроқдир. Тўғри, у банкка нисбатан бирмунча навқирон.

Қадимги Римда йирик савдо йиғинлари ташкил этиларди. Бу йиғинларни биржа деб бўлмаса-да, уларда келишилган нарх-наво узок йиллар давомида (ҳатто ўн йиллаб) ўзгартирилмай, бир маромда ушлаб турилган. Бундай олди-сотди йиғинларининг ҳозирги биржалардан фарқи шуки, уларда пул маълум бир товарга алмашилиши қўлдан қўлга принципада бажарилган.

1492 йилда Колумб томонидан Америка кашф этилгач, бу ер юзида ҳаёт тарзи кескин ўзгариб кетди. Янги денгизорти товарлари Европа бозорларини тўлдирди. Уларга талаб жуда кучли эди. Нарх-наво тўхтовсиз ўзгариб турарди. Товари ортган кема хали портга етиб келмай турибқ ундаги молнинг нарх-навосини белгилашга шошилардилар. Кема эгалари энди товар нархи устида эмас, балки уни аниқ бир муддатда етказиб келтириш бўйича шартномалар тузишга ўтишди.

Ўзаро ҳаммаларига қулай ва бир хил нарх белгилансин учун савдогарлар энди денгиз ёқасидаги кема тўхташ жойида эмас, балки шаҳардаги майдончаларда тўпланишни одат қилишди. Улар (харидор савдогарлар) келтириши қутилаётган товарларга шу ерда аниқ бир баҳо белгилаб оладиган бўлдилар. Илк товар биржалари мана шу тахлитда пайдо бўлди. Масалан, Белгиядаги Брюгге шаҳрилик савдогарлар Ван-дер Берс номли воситачи савдогарнинг уйи олдида тўпланишарди. Ҳовли эшиги устига Ван-дер Берснинг учта ҳамён расмни муҳри ўйилган эди. Чарм ҳамёнини - "бурса" дейдилар. шу тариқа, "бурса" сўзи ўзгартирилиб, "биржа" сўзи пайдо бўлди.

1531 йили Антверпенда, 1549 йили - Лионда, 1558 йили - Гамбургда биржалар пайдо бўлди. 1556 йили сарой баңкири Томас Грэхем илк бор савдогарлар биржаси учун алоҳида бино қурдирди. Кўп ўтмай дунёнинг бошқа мамлакатларидаги кишилар ҳам биржа учун алоҳида мослаштирилган бинолар ажратиш зарурлигини англаб етишди. XVI асрда энди савдогарлар ва харидорлар улгуржи мол оладиган бўлсалар, биржа товарларининг нарх кўрсаткичлари ва биржа бюллетенлари билан танишиш имконияти борлигини яхши билардилар. Товар биржалари бориб-бориб маҳсус ихтисослашган биржаларга бўлиндилар - нон биржаси, кўмир биржаси, китоб биржаси ва ҳатто гул биржалари пайдо бўлди.

Эслатма:

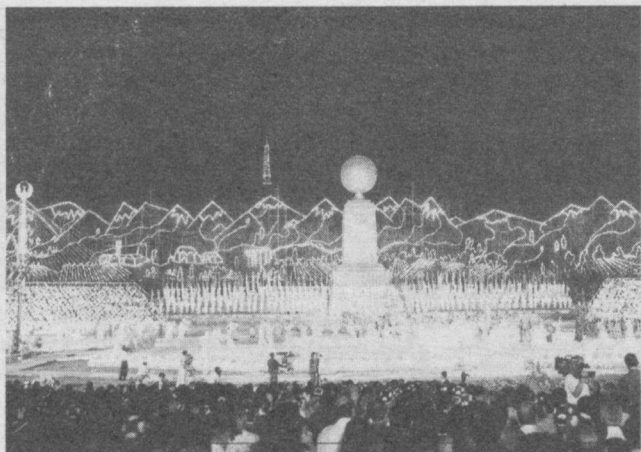
Товар биржаси - товар (мол) улгуржи олиб-сотиладиган муассаса.

Фонд биржаси - кимматли қорозлар (заём, акция, вексел кабилар) улгуржи олиб-сотиладиган муассаса.

ВАТАН, СЕНИ АРАОҚЛАЙМИЗ!

"Бизга ота-оналар, болалар, хеш-акраблар қимматли-
дирлар, лекин муҳаббат бобидаги барча тасаввурларимиз
биргина "Ватан" отли сўзда мужассамлашгандир"

ЦИЦЕРОН.

Ватан ҳақида минглаб одамларимиз, буюк кишиларимиз ўз фикрларини билдирадilar. Ватанга ўзингни қанчалар яқин ҳис этсанг, уни шу қадар жонли вужуд каби аниқроқ ва севиброқ тасаввур қиласан. Мен ўз юртимни, ўз қишлоғимни ҳеч қайси чет элга, подшоликка алмаштира олмайман. Тарихчи сифатида тарихга назар ташлар эканман, унинг ўқилган ва ўқилмаган, сарғайган саҳифаларида буюк ватанпарварларни ва ватанга содиқларни кўраман. Ўқувчиларимга дарс ўтар эканман, жангчи аёл, массагетлар қабилиси бошлиғи, ёлғиз она Тўмарис, ўз қабилисини душмандан ёлғиз олиб қолган Широқ, халқни мўғул босқинчиларга қарши отлантириб, ҳатто ўз кўксини душман найзасига қалқон қилган Кубро бобомиз, Чингизхонга қарши 10 йилдан зиёд курашган халқ қахрамони Жалолддин Мангуберди, буюк давлатчимиз, бобомиз Амир Темур, Намоз Примкулов, Дукчи Эшон, Турор Рискулов, Файзулла Хўжаев каби давлат арбоблари ҳақида шижоат билан сўзлайман. Агар ҳаёт гўзаллиги ҳақида сўз борадиган бўлса, Ватан учун курашда фидокорлик кўрсата билиш гўзал ҳаётнинг энг юксак намунасидир!

- Ватанга хиёнат қилмоқ учун қалбан ғоятда тубан бўлмоқ керак. Ҳаётда ва ўтмиш тарихда тубанларимиз ҳам бўлган. Ўқувчиларимга арзимаган бойлик, давлат учун ўз халқини мўғулларга сотган Махмуд Ялавоч, шаҳарга оқосоқол бўлиш учун Муҳаммад Али Эшонни (Дукчи Эшон) рус мустамлакачиларига тутиб берган Ёқуб ва Қодирқул қурбошилар, бирлаша олмаган

хонликларимиз ҳақида қандай фикр юритишга ожиз қоламан.

Ўз юртидан юз ўгирганлар ўз виждонларидан ҳам юз ўгирадilar. Тарихимизда, гуруч курмаксий бўлмаганидек, ватан меҳри нималигини билмайдиган нокас кимсалар ҳозир ҳам бор. Масалан: 16 февраль воқеаларида ватанга хоинлик, сотқинлик, арзимаган пул, бойликка учиб, Президентимиз ҳаётига суиқасд қилиш, бу билан ўзбек номига доғ тушириш, ўзининг тубан кимсалигини намоён қилиш - бу билан улар ҳеч нарсага эриша олмадилар. Эриша олмадилар ҳам.

- Ватанга содиқлик ва ватанга хиёнат, халқнинг олқиши ва дуосини олиш ёки тавқиланганига учраш, бу ўзаро бир-бирига ёт тушунчаларни ўргатиш, мазмунини чақиш, боғча, оила ва асосийси мактабдан бошланади.

- "Ватанга нафи йўқ яшаган ҳар кун Инсон ҳаётида қолур бемазмун" ўқувчиларимга тарихдан дарс ўтар эканман, ҳар бир мавзунини ўтишда ўқувчиларга билим бериш билан бирга, дарснинг мақсади қилиб - Ватан, ватанпарварлик, ватанга содиқлик ва меҳр, фидокорлик туйғусини ўқувчиларга уйғотиш, сингдириш вазибаларини кўяман. Зеро, буюк келажак сари борар эканмиз, буюк давлат пойдевори мустаҳкам бўлиши зарур. Ўз ватанига доғ тушириш уни сотиш деган сўзлигини тушуниб етиш лозим!

Гулбаҳор ЭШМУРОВА,
Қарши шаҳридаги
35-ўрта мактабнинг
тарих ўқитувчиси.

БАБОЛАРА

Сизга ушбу шеъримни йўллашдан мақсадим 1999 йил 16 февралда республикамиз пойтахти Тошкентда содир этилган террорчилик ҳаракати эркимизни, тинчлигимизни кўролмаган ва юртбошимизга суиқасд уюштирган бир гуруҳ Ватан хоинларига қаратилган. Улар бу ваҳший ишлари билан халқимизнинг кўнглига кўрқув соламиниз деб янглишадilar. Аксинча, улар халқнинг дилида нафрат туйғулларини уйғотдилар. Юртбошимиз И.Каримовнинг "Ёшлар менинг фарзандларим, уларни ҳеч кимга бермаймиз, уларнинг тарбияси билан ўзимиз шуғулланамиз" деб айтган гаплари ҳар бир улғаяётган боланинг дилида ифтихор уйғотганлигига ишонаман. Юртбошимиз бизга ишонадилар. Биз ҳам юртбошимизнинг ишончларини оқлашимиз керак. Биз ёш бўлишимизга қарамасдан, бундай ишларнинг олдини олишда, Ватан посбонларига юракдан ёрдам бериб, халқнинг содиқ фарзанди бўлишга интилишимиз лозим. Интилганда ҳам лоқайдлик билан эмас, балки мардонавор, дадиллик билан. Шундагина халқимизнинг содиқ фарзанди бўлиб қолиб ва юртбошимизни ишончини оқлаган бўламиз.

ШАЙТАНАТ

Дилда ғашлик, кўнглида оҳ, кўзда нам,
Гоҳо ташвиш, гоҳо қувонч, гоҳо алам.
Оллоҳга етибдур мен қилган нолам
Эркинликка эришдинг, Ўзбекистоним!

Лек бу эркинликни кўролмаганлар
Юртига, халқига қилди хиёнат,
Уларнинг қалбида йўқдир саодат,
Улар номардлардир, улар шайтанат.

Ватан туйғусини улар билмаслар
Тажовуз, ваҳшийлик уларга одат
Ваҳшийлар эркимиз ҳеч кўролмаслар
Халқимизга таслимдир ёвузлар албат.

Ватан посбонлари - мародоналарча
Бу ваҳший ишларнинг олдин оларлар
Бироқ номардлар-чи, номардлар бироқ
Халқимизнинг кўнглига нафрат соларлар.

Ваҳшийлар қалбида йўқдир диёнат
Улар динсизлардир, улар шайтанат.

Акмал ШОТЎРАЕВ,
Қашқадарё вилояти Муборак туманидаги,
Ҳамид Олимжон номли 11-ўрта
мактабнинг 9-синф ўқувчиси.

БИЗ ТИНЧЛИК ИСТАЙМИЗ

5 - "А" синф ўқувчилари билан адабиёт дарсида сеvimли шоиримиз Эркин Воҳидовнинг "Нидо" достонини ўқиб чиқдик. Асар воқеалари мурғак қалбларни бефарқ қолдирмади. Асар воқеаси Иккинчи жаҳон урушининг даҳшатли оқибати, ота меҳридан бенасиб қолган ўғил нидоси.

Дарс давомида ўқувчилар совуқ урушга муносабатлари, 16 февраль воқеалари ҳақида фикрларини баён қилдилар.

ОЛИМ: "Нидо" достонидан тасвирланган давр муҳит, воқеалар қалбимизни ларзага солди.

Мана биз тинч, осуда юртда яшаймиз. Асарда тасвирланган тенгдошларимиз эса ота меҳрига зор. Туну кун фронтдан хат кутадилар. Болаликлари билан жуда эрта хайрлашганлар.

ВАЗИРА: Менга дарс қолдирган боланинг ўқитувчиси саволларига жавоб бера олмай юм-юм йиғлагани (ҳаммамиз йиғладик, ҳатто муаллим) қаттиқ таъсир қилди.

Юртимиз бошига ҳеч қачон бундай кунлар тушмасин.

НАСИБА: Вазира тўғри гапирди. Биз ҳеч қачон урушни кўрмайлик.

16 февраль воқеалари ҳеч қайси ўзбекни бефарқ қолдирмади. Юртбошимиз И.А.Каримов ҳаётларига суиқасд қилинди, лекин зўравонлар ниятларига эриша олмадилар. Юртбошимиз омон қолди.

Зўравон кимсалар осмонда хумо қуши парвоз қилиб юрган, ҳар кун тўй, байрам билан ўтаётган халқимиз бошига қора кунларни солмоқчи бўлдилар.

ИЛҲОМ: Халқимизда "Бировга чоғ қазисанг, ўзинг йиқиласан" деган мақол бор. Зўравонлар ўз қилмишларига яраша жазо оладилар, албатта.

ГУЛНОРА: Келажакда орзуларим катта. Ўқитувчи бўлмоқчиман. Орзуимга етишмоқ учун, албатта, эл-юрт тинч, осойишта бўлиши керак. Тинч элга тўй ҳам, байрам ҳам ярашади. Кўйинг, эй ғаламислар. Шаҳар ва қишлоқлардан ўқтовушлари эмас, кўшиқ ва яллалар янгрисин!

ҒОЛИБ: Мен аъло баҳоларга ўқиб, терговчи бўлмоқчиман. Орзуимга етишиш учун тинч, осойишта ҳаёт керак.

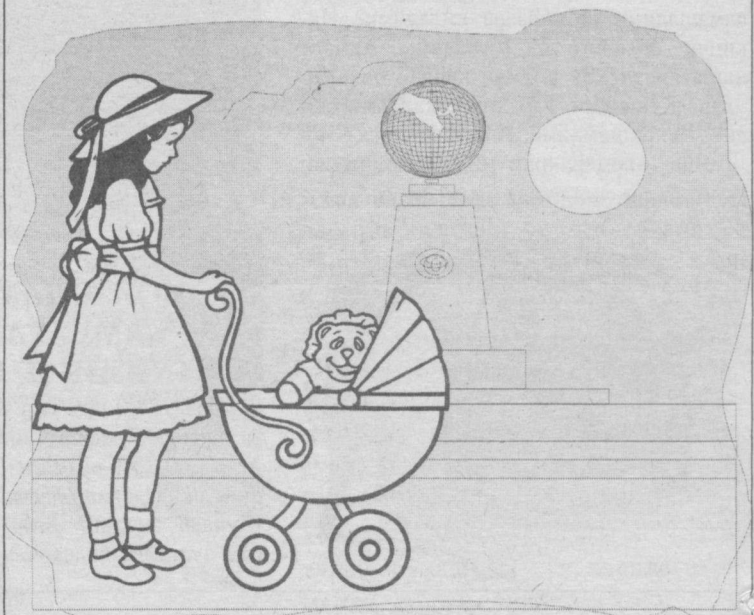
Юртимизнинг тинчини бузишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Чунки бизнинг бошимизда халқини, биз ёшларни юракдан севадиган юртбошимиз И.А.Каримов борлар.

РАҲИМЖОН: Хомхаёл амакижонлар! Кўзингизни очинг, хушингизни йиғинг! Бегуноҳ кишиларнинг тўкилган қони ҳали сизнинг кўйида. Биз болаларнинг ҳаётдан умидимиз катта. Сиз ҳам, ҳеч йўқса, ўз болаларингиз ҳаётини ўйланг.

НИГОРА: Дўстларим, ҳафа бўлманлар. Юрт тинчлигини кўриқлайдиган посбонларимиз бор. Элим деб, юртим деб ёниб яшайдиган фидокорлар, уларнинг сарбони - Юртбошимиз борлар. Арғамчига қил қувват дейдилар. Биз ҳам кичик бўлсак-да, ҳар бир ноҳўя гапни айтган одамни юртга фош қилишга кучимиз етади!

НАРГИЗА: Юртимизга байрамлар қандай ярашади. Наврўз сайлини эсланглар. Мустақиллик куни, ҳайитлар... Эҳ, ҳар кунимизнинг ўзи бир байрам. Келинлар, юртимиз тинч бўлсин. Яхшилар кўпайсин. Юртбошимиз омон бўлсинлар.

Бухоро вилояти,
Ғиждувон туманидаги
36-мактабнинг
5 - "А" синф
ўқувчилари.
Суҳбатни шу синф
раҳбари
Азиза ОРИПОВА
оққа кўчирган.

ЮРАҒИ МЕҲРА АҲЛИК ФЕРУЗА

Кўлимда ёш қизалоқ Ферузанинг "шеър дафтари". Катак дафтар ярмидан ошган. Ҳали ишлаб-пиштилмаган, бировнинг кўзи тушмаган, устоз таҳририга ҳам дуч келмаган шеърлар. Охирида 3 та ҳикоя ҳам бор.

Феруза қизнинг бу машқларини бўлажак шоиранинг меҳр тошқинидан сачраган отқинлар дегим келади. Уларда ҳозирча шеър техникаси йўқ. Зеро Феруза тўйгуларини бўйинларда, бандларда ўлчаб беришни истамас ҳам. Эҳтимол бу қизалоқнинг ёдига ҳам келмас. Феруза учун муҳими - юрагидаги гапларни айтиш. Меҳрини, ҳурматини эгаларига етказиш.

Шеърлари мундарижасига эътибор беринг-а: Ватан, Қуёш, Баҳор, Наврўз, Ёмеир, Лола, Нон, Куз, Қиш, Ёз, Қорбобо, Дадажоним, 8 март, Она, Онажоним ғамлари, Гулдай бўлинг онажон, Онажоним мисоли гунча, Меҳригидеҳ онажоним, Ўқувчи, Ўқувчилик даврим, Ишқмас ўқувчи, Муаллим, Муаллимга раҳмат.

Ферузанинг кимлигини ана шу шеърлар сарлавҳалари ҳам айтиб турибди. У табиат шайдоси, айни вақтда меҳр адоси!

ЛОЛА

Тогда ўсади лола,
Осмон гули - шалола.
Лолалардан мен тердим,
Осмонга қараб кулдим.

Ўртоғим ҳам югурди.
У ҳам лолодан терди
Биз куйлашдик - хурсанд бўлиб,
Биз ўйнашдик - хурсанд бўлиб.

ОНАЖОНИМ ҒАМЛАРИ

Баҳорда ўсар гунча.
Онажоним, чиройлисиз мунча.
Не қилайин йиғламаслигиниз учун,
Не қилайин ғам-ташвиш чекмаслик учун.
Оҳ, мунчалар ғамгинсиз,
Оҳ, мунчалар ташвишлисиз.
Унутинг ташвишу ғаму аламни,
Қайтсин, онажон, қувончингиз.
Айтинг яна менга ширин сўзингиз!

ГУЛДАЙ БЎЛИНГ, ОНАЖОН!

Баҳор келди-ю,
Лолалар очилди,
Менинг кўнглим очилди.
Онажоним, сиз учун,

Онажоним, сиз ҳам.
Гулдай очилиб юринг,
Шодон юринг, онажон.
Гулдай юринг онажон!

НАВРЎ

Баҳор келди,
Келди наврўзи олам,
Наврўз билан
Келди ризқ-рўз ҳам.

Наврўз келгач очилар гуллар,
Наврўз келгач ёзилди диллар.
Наврўз - мисли янги келинчак,
Қизлар эса - мисли гул чечак.

МУАЛЛИМГА

Шунча йиллик меҳнатингиз,
Бахг этдингиз бизга, муаллим.
Зое кетмайдиган асло,
Берганингиз шунча таълим.

Ўргатдингиз ўқишни,
Ёзишни ва олишни.
Бердингиз бизга таълим,
Раҳмат сизга, муаллим!

Оналардир мисли бир малак,
Қозонларда қайнар сумалак.
Халқим, қутлуг бўлсин
янги баҳоринг,
Наврўзингу сенинг тоза осмонинг.

Феруза ЁҚУБОВА,
Тошкент шаҳридаги 202-мактабнинг
5 - синф ўқувчиси

БЎЗНИНГ БИЙРОН БОЛАЛАРИ

Андижон вилояти халқ таълими бошқармасига қарашли Бўз туманидаги 18-гимназия-интернат 1995 йилда ташкил топган. Бу билим масканига Ўзбекистон халқ таълими аълочиси, олий тоифали ўқитувчи Аҳмаджон ака Солижонов раҳбарлик қиладилар. Бу мўъжазгина масканда 196 нафар ўқувчи таълим олади. Уларга олий тоифали ўқитувчилар, фан номзодлари дарс берадилар. Асосан, инглиз тили, ҳуқуқшунослик, математика фанлари чуқур ўргатилади. "Бошланғич синфларда бозор иқтисодиётини ўргатиш" мавзuida туманлараро ўтказилган семинарда 2-синф раҳбари, Халқ таълими фидойиси, олий тоифали ўқитувчи Фахриддин Қўзиев барчанинг ҳурмати-га сазовор бўлди. Гимназия-интернатда ўзига хос ижод мактаби яратилган. Бўзлик шоирлар - Ўзбекистон халқ шоирлари Муҳаммад Али, Тўлан Нисомларнинг ҳам издошлари етилиб чиқаяпти...

Ижод боғидаги ниҳолларга таълим-тарбия беришда фан номзоди Турдали Эргашев, мусиқа фани ўқитувчиси Ахатжон Раҳимов, олий тоифали ўқитувчи Муаясархон Раҳимова кабилар жонбозлик кўрсатмоқдалар.

Бу масканда "Тонг юлдузи" рўзномасининг 25 нафар муштарийси бор. Демак, барча синфларнинг ўз "Тонг юлдузи" бор. У ҳар кун қўлма-қўл бўлади. Ўқувчилар ҳар гал бу рўзноманинг янги сонларини интизорлик билан кутадилар.

Ҳозирги гимназия ўқувчилари 9 май "Хотира ва қадрлаш" кунига тайёргарлик кўрмоқдалар.

Биз ушбу билим масканининг умидбахш ниҳоллари ижодларидан намуналар ҳавола этиб, баҳорий кайфиятингизга янги нафас бахш этмоқчимиз.

Тўғри, мазкур шеърлар ҳали мукамал эмас. Бироқ уларда бўзлик болаларнинг самимияти, тегиронликка интилган шуури, катта мақсад йўлидаги дадил орзулари мужжасам.

Раъно СОДИҚОВА,
Саида Зуннунова номидаги
Бўз педагогика билим юрти ўқитувчиси

МОШ

Мушугимнинг номи мош,
Доим ейди ширин ем.
У мен билан олишар,
Ҳар дам ўйнаб-кулишар.

Асло товук қувламас,
Жўжаларин "хув"ламас.
Мош мен билан иноқ дўст,
Уйимизга жуда мос.
Моҳичеҳра ХОЛИҚОВА,
4-синф ўқувчиси.

ОНАЖОНИМГА

Онажоним, меҳрибоним -
Пиширар кулча ноним.
Мактабдан келганимда,
Кутиб олар ҳар доим.

Онажоним чиройлидир,
Бу дунёда ягона.
Кундан-кунга меҳри ортар
Озод ва ҳур замонда.
Изатилло СОБИРОВ,
2-синф ўқувчиси

Дўстлар, ҳеч қачон уруш бўлмасин,
Уруш кулфатин инсон кўрмасин.
Чунки бу урушни кўрган одамлар
Билади қандайин оғир бу дамлар.

Урушни ўйлаган эй, аблаҳ инсон
Ташла қуролингни, ёндиргин уни!
Урушни хоҳловчи одам бўлмасин,
Ҳеч бизнинг дунёда уруш бўлмасин!

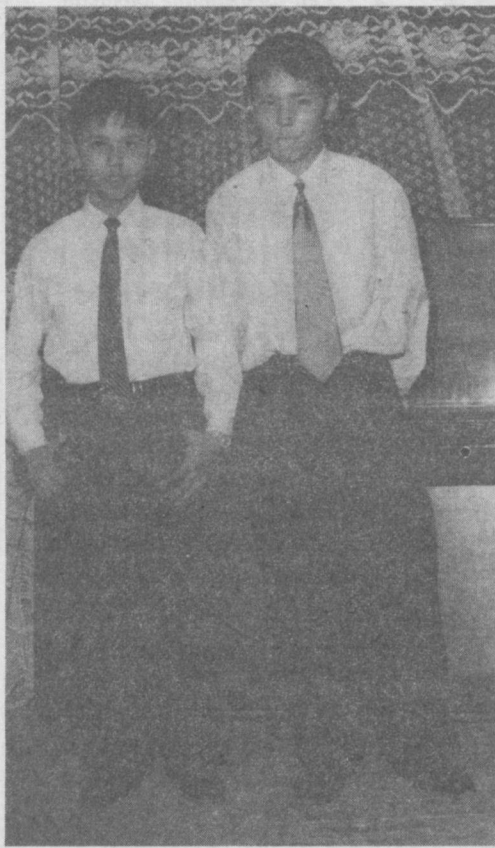
Баҳодир ҚЎЗИЕВ,
4-синф ўқувчиси

БАҲОР

Баҳор келди элимизга,
Сувлар оқар ариқларда.
Ёнди Наврўз тилимизда.
Яшасин баҳор, яшасин баҳор.

Шоира ИСМОНОВА,
3-синф ўқувчиси

ДЎСТ ҚАДРИ

Ёшлигимизда "Дўст" сўзининг маъносини тушунмас эдик. Мактабга келар, билим олиб, сўнг уйга қайтиб кетар эдик. Ҳатто, 5-синфда ўқиганимизда ҳам жуда урушқоқ ва дўстликнинг фарқи бормас эдик. Синфда бор-йўғи 14 нафар ўғил болалармиз-у бирлик йўқ эди. Мен ўзим яхши ўқиганим учун, мени қадрлайдиган ўқувчилар, ўртоқларим бор эди. Бир куни кутилмаган воқеа бўлди-ю... Ҳа, эсладим. Катта танаффусда мактаб ҳовлисиغا чиқиб, 14 йигит "Чили чўп" ўйинини ўйнадик. Аввалига ўйин қизиқ, мен ва 6 та дўстим ўйинда қолиб кела бошладик. Фирромлик қилиш вақти келганини сездим; улар жанжал бошлашди. Шу билан 14 йигит етти-ю

етти бўлиб иккига ажраб, "душманлар" бўлиб қолдик. Улар орасида гавдали, бўйи бизларникига қараганда баланд, сочлари сарикроқ, муштуми катта, қотиб кетган Баҳодир исмли бир синфдошимиз бор эди. Кўрганлар уни бизга таққослаб, бизларнинг "отамиз" деб ҳазил қилиб қўйишар эди. Хуллас, улар бизга қараганда кучлироқ гуруҳ эди. Бизлар ҳам қолишмас эдик. Бирдан калламга фикр келиб қолди. Баҳодирни ўзимга қаратиб олсам... Ҳа шундагина улар биздан кечирим сўраб, ярашиб оламиз. Шундай ҳам бўлди. Бу битимни Азамат деган синфдошимиз амалга оширди. Бу воқеадан кейин менинг унга бўлган ҳурматим ошди ва дўст бўлишни таклиф қилдим.

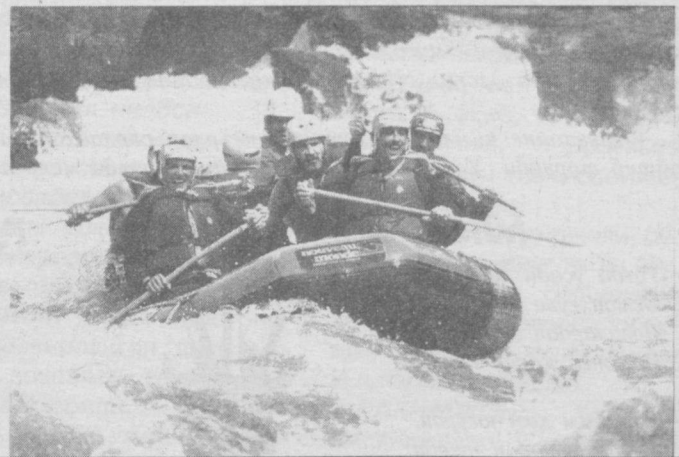
Яқинда бу воқеаларни эслаб, ҳозир қуйи синф ўқувчиларига назар солдик. Улар бошқачароқми?..

Азамат билан бир-биримизга жуда содиқ дўстимиз. Биз дўстликни энди тушундик. Ёшлиқдаги уришиб, ажралган гуруҳга у бошлиқ эди. Энди эса бизларни ҳеч ким ажрата олмайди, ҳатто орамизга қил ҳам сиғмайди. "Сакрасак ҳам,

томдан бирга сакраймиз", - бу бизнинг шиоримиз бўлиб қолган. Мактабдаги байрамлар учун қизиқарли хангомаларнинг ҳам асосан муаллифи иккимиз.

Бу бизнинг дўстлигимиз Ҳаса-Хусан бўлиб қолганлигимиздан далолат беради.

Самаржон НАЗАРОВ,
Миробод туманидаги
218-ўрта мактабнинг
7-"А" синф ўқувчиси.

ЛОЛАДЕК ҚИЗАРГАН ЛОЛА

(хикоя)

- Биттасини ўзинг е, иккинчисини аканг Анварга бер, - деди у.

Лола хурсанд бўлиб, қўлидаги шоколадни очиб еди, лекин 2-шоколадни акасига бергиси келмади. У ҳовлида ўртоқларига шоколадни кўрсатиб мақтанди. Лоланинг бу қилигидан дугоналари безор бўлиб, унинг олдидан кетишди. Лола дарвозадан қўлларида патнис, тоғоралари билан кираётган кўшни хотинларга кўзи тушди. Улар ҳам кўшнilar билан кўришишди. Кўшнilarдан бири уларнинг қўлларида тоғораларни олиб, ошхонага кирди. Хотинлар орасида раисбуванинг хотини ҳам бор эди. Лола ўртоқларини ташлаб, ошхонага кириб кетди. Ошхонада тўла тоғоралар турарди. Ошхонада 4-5 хотин кўксомса қилиш учун нарсалар тайёрлашарди. Райхон опа Лоланинг ўртоқларидан бирини чақириб, унга ялпиз териб келишни буюрди. Лола ҳам ўртоғининг орқасидан эргашиб, ялпиз териб келди. Қизларнинг қўлидан ялпизни олиб, кўк сомса пиширишди.

сиқ кўксомсалардан келтирди. Яллагилар уни ўйинга тортишди. Лола энсасини қотириб, ошхонага кириб ҳеч кимга кўрсатмай пирожний олиб чиқди. Ҳеч ким билмаслиги учун пирожний ярмини Анварга берди. Райхон опа ошхонага кириб, пирожний йўқолганини сезд.

Эшик олдидан турган Лоладан: - Сен пирожнийни олмадингми? - деб сўраган эди. Лола кўрсаткич бармоғи билан акасининг қўлидаги пирожнийни кўрсатди. Райхон опа Анвар қўлидаги пирожнийни кўриб, бошини чайқаб чиқиб кетди. Раис буванинг хотини сумалак қайнатаётган хотинлар олдида келиб, Лоланинг ишларини кузатиб турди.

Хотинлар лаганларга ош сузишди ва меҳмонларга киргизишди. Лола кўчадан келиб, ош егиси келмади ва ошхона хонтахасига шоколадни қўйиб кетаётган Жалолни кўриб югуриб борди. Шоколадни хонтахтадан олиб чўнтагига солди. Жалол эса ош ейишга ойисини олдида югуриб кетди. Лола хонтахта устидан турган тоғора ва патнисларнинг бир-бир текшириб кўрди. Улар торт, сомса, ош, пирожнийлар билан лик тўла эди. Бир пайт кимдир унинг елкасидан ушлади. Лола кўрқиб орқасига қаради. Бу раис буванинг хотини эди. Лола кўрққанидан нима қилишини билмай қолди.

- Қизим, бир нима қидиряпсанми?

- Ҳа...

- Бирор нарса керакми?

Лола оғзини очганига довдираб қолди.

- Сен нима ейсан? - деб сўради яна хотин.

- Сумалак.

Лола бу сўзни шоша-пиша айтиб юборди. Раис буванинг хотини эса кулди:

- Қизим, сумалак бу ерда нима қилсин. Ахир сумалак ҳали пишмаган бўлса.

Лола нима дейишини билмай қолди. Ёлғон сўзлашдан энди фойда йўқ. Чунки унинг қилган ишлари аён бўлган эди. Шундай қилиб, Лола уялганидан лоладай қизариб кетди.

Феруза МУЯССАРОВА,
Тошкентдаги 300-лицейнинг
9 - "З" синф ўқувчиси.

Баҳор. Осмон ёришиб, бобо кўёш ёруғ нурларини узоқ-узоқларга сочар, шарқдан майин шабада елиб, райхонлар бошини силаб ўтар эди. Кўпгина хонадонларнинг ҳовлиларидан кўк сомсалар, ширинликлар, мантиларнинг хушбўй ҳиди атрофга таралар, кўчанинг бошидаги катта ҳовлидан таралаётган ажойиб, майин куй қишлоқнинг чеккаларигача эшитиларди. Маҳалладагилар аллақачон ўринларидан туриб тонг саҳарлаб она табиатни, баҳор нафасини кутиб олишар ва тезда уй-рўзгор ишларини қилиб, катта-ю кичик ювиниб, тараниб ўша куй маскани томон шошилаётган эди.

Гап шундаки, маҳалла оқсоқоли - Эшонкул ака ҳовлисида Наврўз айёмига бағишлаб, катта тадбир уюштирилмоқда эди. Бунда бутун маҳалла аҳли йиғилиб, сумалак қилишга аҳд қилишди. Сумалак қайнатишда маҳалла оқсоқоли бошчилик қилди. Маҳалла оқсоқолининг ҳовлисида эрта тонгдан бошлаб сумалак учун ҳамма нарса тайёр қилинди. Сумалакчилар катта ер ўчоқ қазиб, олов ёқишди. Ҳовли катта ва кенг. Ўчоқ атрофига ёғоч-кароватчалар қўйилди. Бирин-кетин кириб келаётган маҳалла аҳли дарров иш бошлаб юборишди. Ҳовлида болалар ҳам чуғур-чуғур юришарди. Оқсоқол ҳовлисидан сал нарироқда бўлган бир оила ҳам тоғора кўтариб кирди. Уларнинг фарзандлари жуда шўх ва эрка, аммо ота-оналари ўқимишли, олижаноб инсонлар эди. Болаларининг бири қиз - Лола, бири ўғил - Анвар. Анвар 1-синф ўқувчиси бўлса, унинг синглиси Лола эса 6 ёшда. Улар ҳовлига киришар экан Лола ва Анварнинг ота-оналари кўшнilar билан кўришиб, ҳолаҳвол сўрашиб кетишди. Анвар югуриб кўчадаги варрак учираётган болаларнинг ёнига борди. Лола эса онасининг пинжида

- Вой-бу, мунча асал бўлмаса! - деди Лоланинг икки юзидан чимчилаб олган семиз хотин. Бу хотин уларнинг маҳалласига янги кўчиб келган кўшни эди. Лола уни ёқтирмасди. Айниқса унинг ғалати қилигини. Шунда семиз хотин қўлида кўтариб турган тоғора ичидан 2 та шоколад олиб берди:

ОНА САЙЁРАМИЗ ОМОН БЎЛСИН!

“ЭКОЛОГИЯ”

НИМА У?

Инсон ҳаёти, умуман ердаги ҳаёт, ҳатто она сайёрамининг тақдири ҳам атроф-муҳитда бўлаётган жараёнларга боғлиқ.

Кейинги асрларда сайёрамининг фан ва техниканинг ривожланиши, юксак тараққиёт бевосита табиий муҳитга таъсир қилмоқда.

Ҳар бир мавжудот ўзининг ҳаёт тарзи билан, борлиги билан атроф-муҳитга у ёки бу даражада боғлиқ ва ўз навбатида таъсир ўтказди. Атроф-муҳит ҳам ҳамма тирик жонзотга ўз таъсирини ўтказди. Демак, ҳар бир тирик организм - атроф-муҳитнинг узвий бир қисми.

Айни вақтда ҳар бир организм маълум организмлар гуруҳига киради. Шу сабабли биз қайсидир бир ҳайвон ёки қушни ва ҳатто дарахт ёки гулни ўрганар эканмиз, улар мансуб ҳайвонот ёки қушлар оиласи ёки наботат оламига хос хусусиятларни ўрганамиз. Бу ўрганишда ўша ҳайвонот ёки наботат олами вакили ҳаётини албатта уни ўраб турган муҳит билан биргаликда ўрганамиз. Ана шу масалаларни яхлитлигича ўрганувчи олимлар экологлар дейилади. Уларнинг тўплаган билимлари йиғилган фан экологиядир. Экология 2 та грекча сўздан олинган бўлиб, “атроф-муҳитни ўрганиш” деган маънони англатади.

Экология дунёдаги тирик мавжудотларнинг ўзаро боғлиқлигини ўрганади ва бизга табиий манбаалардан қандай қилиб самарали фойдаланиш мумкинлигини ўргатади. Бу фан бизга, масалан, “Ердан қандай қилиб унумли фойдаланиш мумкин?”, “Ўрмонлар, ўтлоқлар, дарё ва булоқларни сақлаш йўллари қандай, экинзорларни зарарли ҳашаротлардан қандай асраш мумкин?” каби саволларга жавоб топишда ёрдам беради. Кўриниб турибдики, экологлар юқоридагилар каби ҳаётини саволларга амалий жавоб изловчи кишилардир.

та-кичик иқлимлар гуруҳларига ҳам бўлинади): тропик, субтропик, ўрта-кенглик, юқорикенглик ва баланд тоғ иқлимлари.

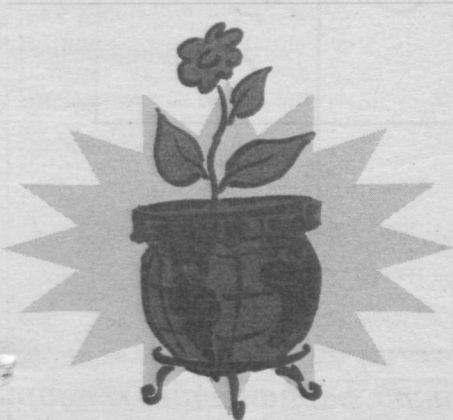
Шимолий 30 даражада жанубий 30 даражагача кенглик орасида биз тропик иқлимга дуч келамиз. Тропик нам ўрмонларда (экватор яқинида) йил бўйи илиқ ва намлик ҳукмрон. Ўз навбатида, тропик ҳудудлар ҳам турли гуруҳлардан иборат: тропик нам-континентал иқлим: тропик саванналар (бу ерларда ўрмонлар учун ўта қуруқ иқлим ҳукмрон); тропик саҳролар (бу жойлар янада қуруқ) ва тропик чўл иқлим.

Субтропик иқлим эса 30 дан 40 даражагача бўлган шимолий ва жанубий кенгликлар орасидир. Бу ерда биз ўртаер денгизи иқлимини (у иссиқ, қуруқ ёзи ҳамда юмшоқ, нам қиши билан характерланади) ҳам; иссиқ ёзли, юмшоқ қишли субтропик иқлими ҳам учратишимиз мумкин. Бу ерларда йил давомида ёғингарчилик аримайди, бу эса ўрмонларнинг ўсишига жуда қулай иқлимдир.

Ўртакенглик иқлими 40 дан 60 даражагача бўлган шимолий ва жанубий кенгликлар ораллигидир. Бу ерларга Шимолий Американинг ғарбий соҳилларидаги денгиз иқлими ҳам мансуб; салқин саҳро ва салқин чўл иқлими; нам континентал иқлим ва б. Уларнинг ҳар бири ўша ҳудудлардаги ёғингарчилик миқдори ва ўсимликлар дунёси билан бир-биридан фарқланади.

Юқорикенглик иқлими 60 даража шимолий ва жанубий кенгликдан то қутбларгача бўлган ораллиққа мансуб. У ерда қиш жуда қаттиқ, ёз эса салқин бўлади. Тундра иқлими ҳам, қутб иқлими ҳам ана шу ҳудудга мансуб.

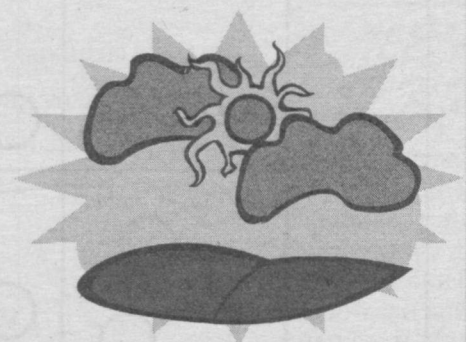
Юқоритоғ иқлими эса бутун ер юзидagi баланд тоғли ҳудудларга хос.

ИҚЛИМНИНГ НЕЧТА ТУРИ БОР?

Ер юзидида бир неча хил иқлим бор. Иқлим - аниқ бир давр ораллигидида маълум ҳудуддаги ҳарорат, намлик, шамол ва қуёш нурунинг уйғунлигидир. Дунёдаги иқлими муайян жойнинг географик кенглиги ва ўша ерда ўсадиган ўсимликлар турларига қараб туркумларга ажратилади. Чунки турли ўсимликлар турли миқдорда намлик ва қуёш нуруни талаб қилади. Шу сабабли ўсимликлар ўзи ўсаётган жойда узоқ давр мобайнида бўладиган ёғин ва ҳарорат ҳақида бизга хабар беради.

Ер юзидида асосан 5 хил иқлим бор (бу иқлимлар ўз навбатида яна кат-

АТРОФ-МУҲИТНИ АСРАШ ДЕГАНДА НИМАНИ ТУШУНИШ КЕРАК?

Бутун дунёда одамлар атроф-муҳитни асраш мавсумларини, тадбирларини ўтказадилар. Бу иборанинг мазмунини нима?

Айрим кишилар атроф-муҳитни муҳофаза қилиш деганда Ер юзидидаги ҳали инсон томонидан ўзлаштирилмаган, “таҳи бузилмаган” дахлсиз ҳудудларни, бойликларни асрашни тушунадилар. Бошқалар эса - турли ўсимликлар ва ҳайвонларни химоя этишни аниглайдилар. Аслида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш - сувни ифлослантормаслик, ўрмонларни кесмасликдан тортиб, умуман барча табиий манбаалардан оқилона фойдаланишдир.

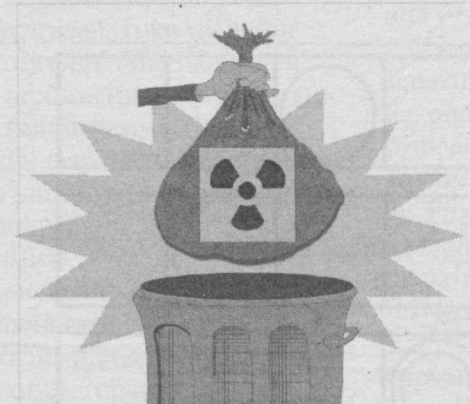
Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш

масаласи бизнинг давримизда ҳар қачонгидан ҳам муҳим аҳамият касб этди. Чунки инсоният бизнинг давримизда ўз эҳтиёжларини қондириш учун табиий манбааларнинг ҳамма турларида беаёв фойдаланишга мойил. Ер юзидида одамлар сонининг бетўхтов ортиб бораётгани сабабли инсон эҳтиёжини қондириш учун табиат хазинасига чуқурроқ қўл солаётди. Бироқ бу анъанага чек қўйиш зарур. Чунки уни асраш она сайёрамининг асраш дегани. Қолаверса, бу табиий бойликлар - келажак авлоднинг ризқи.

Табиий манбалар деганда нимани аниқлаш зарур? Манбаларни уч катта гуруҳга бўлиш мумкин. Биринчи гуруҳга тупроқ, сув, ўрмон қабили киради. Агар бу манбалардан оқилона фойдаланилса, вақт ўтиши билан улар қайта тикланадилар.

Иккинчи гуруҳга асосан фойдали қазилмалар киради: кўмир, нефть, табиий газ, рудалар ва ҳ. Уларнинг ер остидаги захираси чекланган, уларни кўпайтириб бўлмайди ҳам.

Учинчи гуруҳга эса нисбатан бақувват, боқий манба - қуёш энергияси киради.

АТРОФ-МУҲИТНИ ИФЛОСЛАНИШДАН АСРАШ

Атроф-муҳит деганда қаерни, нимани тушунади? Атроф-муҳит, сиз, мен ўқийдиган, яшайдиган, ишлайдиган, дам оладиган жой дегани! У кўпроқ одамлар тўпланган жойларда, асосан саноат корхоналари жойлашган ҳудудларда тез ифлосланади.

Ифлосланишнинг турли кўринишлари ўсимликлар дунёси (наботот)га, ҳайвонот оламига ва инсонларга зиён келтиради.

Маиший ва саноат фаолияти туфайли одам ўзи яшайдиган оламни бузади. Атрофимиздаги оламни нималар бузади? Бузувчи энг кўп моддалар - маиший ҳаётдан (турмушда) чиқадиган пластмасса, кул ва оқавалардир. Кейинги ўринда, лекин ўта зарарли бузувчи моддалар - заводлардан чиқариладиган ифлос сув, тозаланмаган тутун ва газлардир.

Булардан энг аввало табиат катта зарар кўради.

Авваллари одамлар қишлоқ жойларда яшар эдилар. Уларнинг турмушидан ҳосил бўладиган чикитлар айтарли зарарсиз миқдорда бўларди. Ҳозир саноат ривожланиб, аҳолининг катта қисми шаҳарларда яшайди.

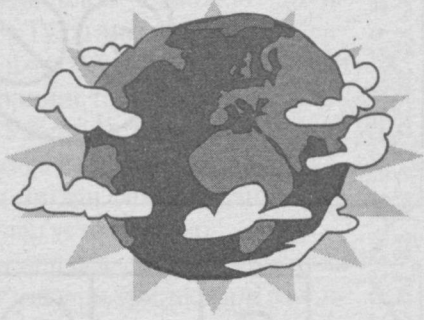
Узоқ йиллар давомида одамлар саноат чиқиндиларининг зарари ҳақида бош қотирмадилар. Бугун биз ҳавони ифлослантираётган нарсалар - фабрика ва заводлардан, автомобиль ва самолётлардан чиқётган газлар ва тутунлардан қат-

тиқ ташвишдамиз. Бугун инсоният ер ва сувни ифлослантираётган кимёвий ўғитлардан ҳам, захарли чиқиндилардан ҳам қаттиқ хавотирда.

Ана шундай хавотирлардан инсониятни фориғ этиш - сиз ёшларнинг қўлингизда. Сиз яқин келажакда яратадиган янгидан янги лойиҳалар, ихтиро ва кашфиётлар чиқитсиз саноатни яратишига аминмиз.

Ҳозирча эса...

Ҳозирча ерга ноҳўя тушадиган битта миҳни олиб қўйиб ҳам, ойна синиқларини дуч келган жойга ташламаслик ҳам, дарахт новдасини бежиз синдирмаслик ҳам - сизнинг она табиатга бўлган муҳаббатингизни кўрсатади. Эккан ҳар бир туп гул кўчатингиздан, ўстирган ҳар туп ниҳолингиздан табиат куч олади, одамзод бахраманд бўлади.

ЯШИЛ ДУНЁ - ҲАЁТ МАНБАИ

Ўсимликлар инсон ҳаёти учун жуда муҳим омилдир. Улар озиқ-овқат, кийим-кечак, дори-дармон, энг асосийси кислород фабрикасидир. Ўсимликларнинг хосиятларини санаб интиҳосига етиш қийин.

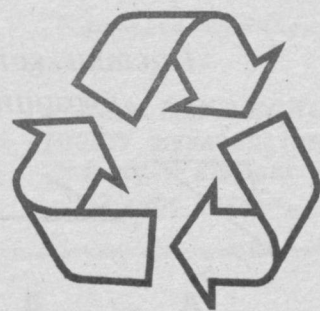
Ўсимликлар озиқ-овқат манбаи, дедик. Инсоният томонидан истеъмол этилаётган озиқ-овқатлар заминидида ўсимлик маҳсулотлари ётади. Ҳатто одамзотни гўшту сут маҳсулотлари билан таъминлаб турадиган ҳайвонлар ҳам ўз навбатида ўсимликсиз яшаши қийин.

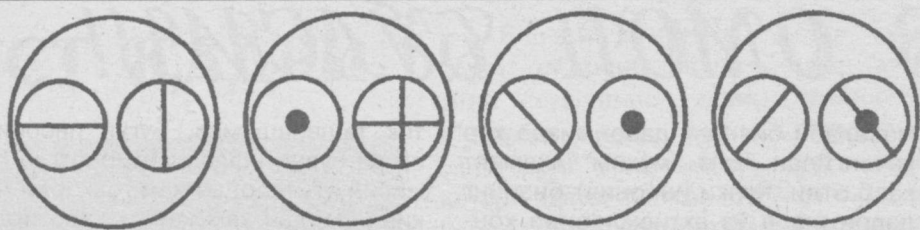
Ҳўш, шундай экан, Ер юзидида қанча ўсимлик бор? Ўзбекистонимизда-чи?

Яшил дўстларимиз табиий манбаларнинг тикланадиган турига киради. Ҳозирги вақтда Ер юзидида ҳаммаси бўлиб 265 минг тур ўсимлик мавжуд. Уларнинг 92 фоизи қуруқликда, 8 фоизи эса сувда ўсади. Ўсимлик турларининг ярмидан ортиқроғини гулли ўсимликлар ташкил этади. Қолганлари эса мох ва сув ўтларидир.

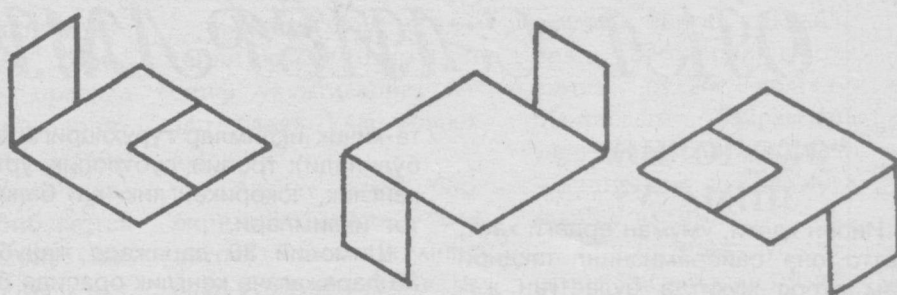
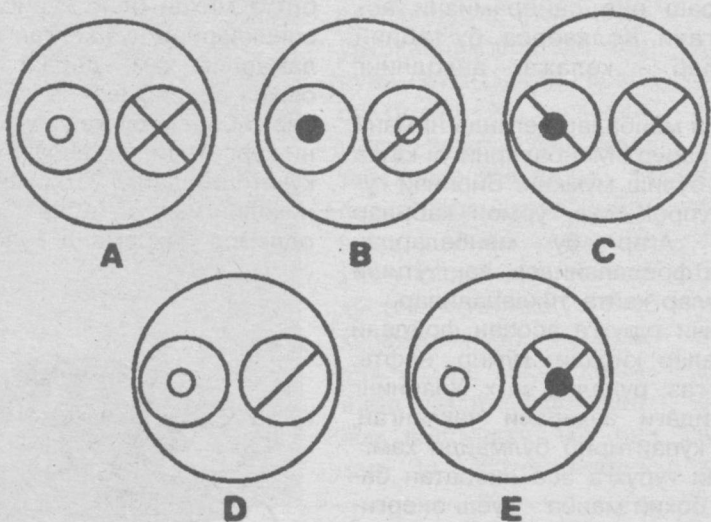
Қуруқликдаги ўсимликлар тузилишига қараб 5 гуруҳга ажратилади - дарахтлар, буталар, ўт ўсимликлари, мохлар, лишайниклар. Ўлкамиз шароитида ўсадиган табиий ва маданий ўсимликларнинг тури 4 мингдан ошади. Шулардан олти юзга яқини шифобахшлиги билан танилган. Табиийки, барча ўсимликларни муҳофаза қилиш, иложи борида кўпайтириш улардан ўз ўрнида, одилона фойдаланиш ҳар биримизнинг бурчимиздир.

Ёш иқтисодчи.

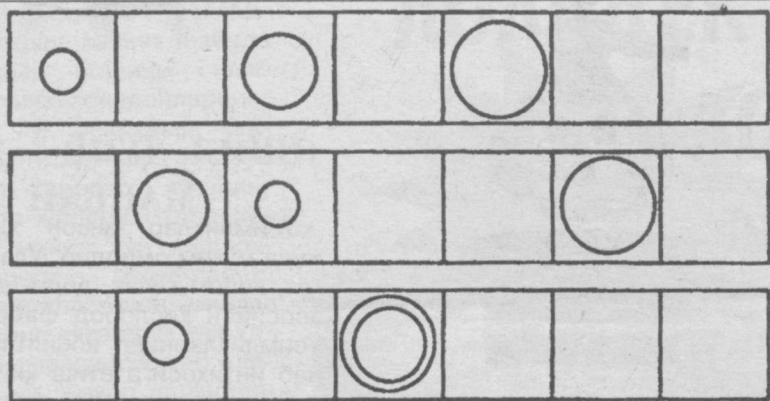
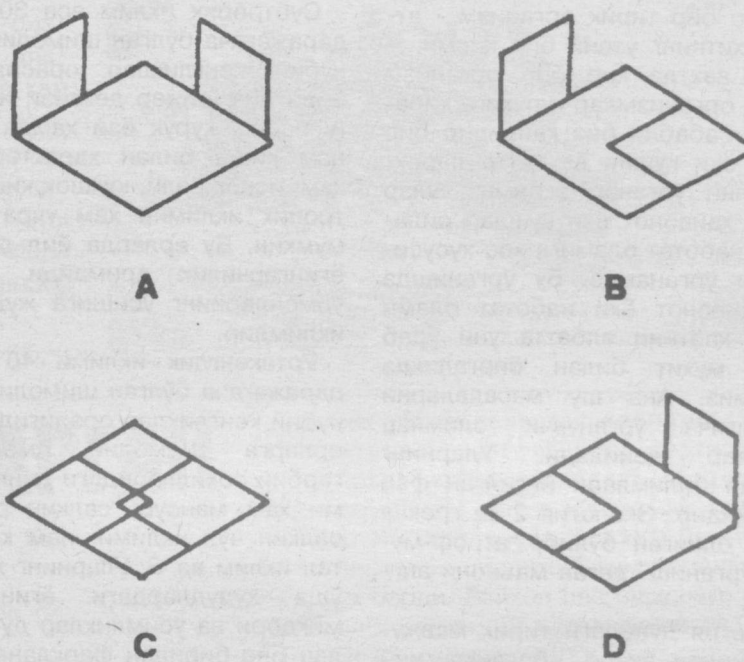

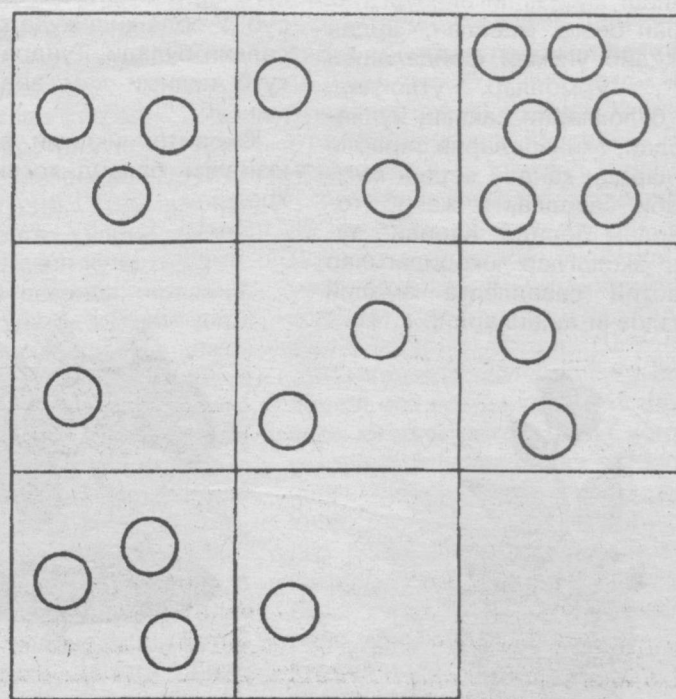
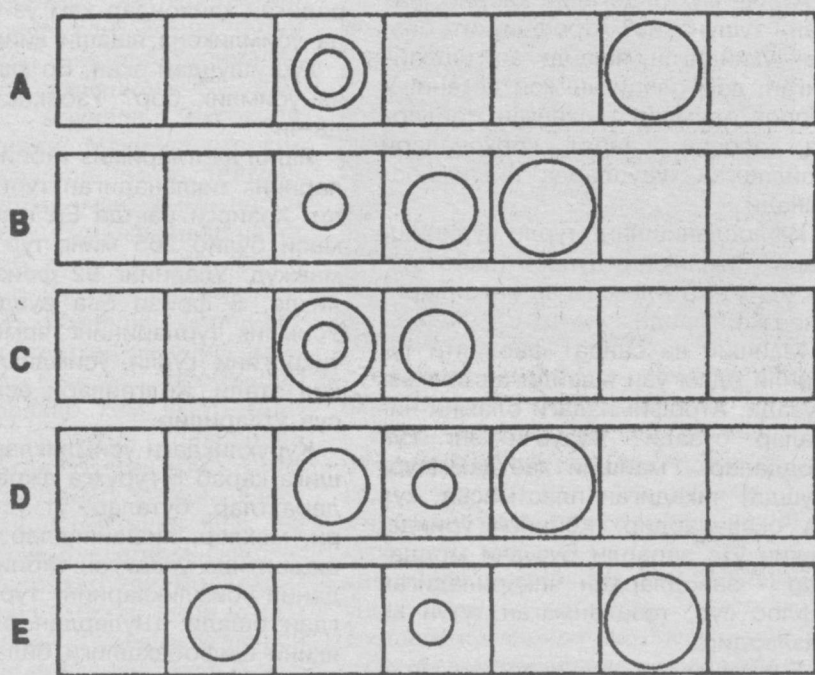
Пастки қатордаги қайси бир шакл
юқорини давом эттиради?

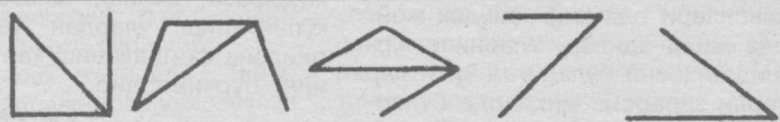
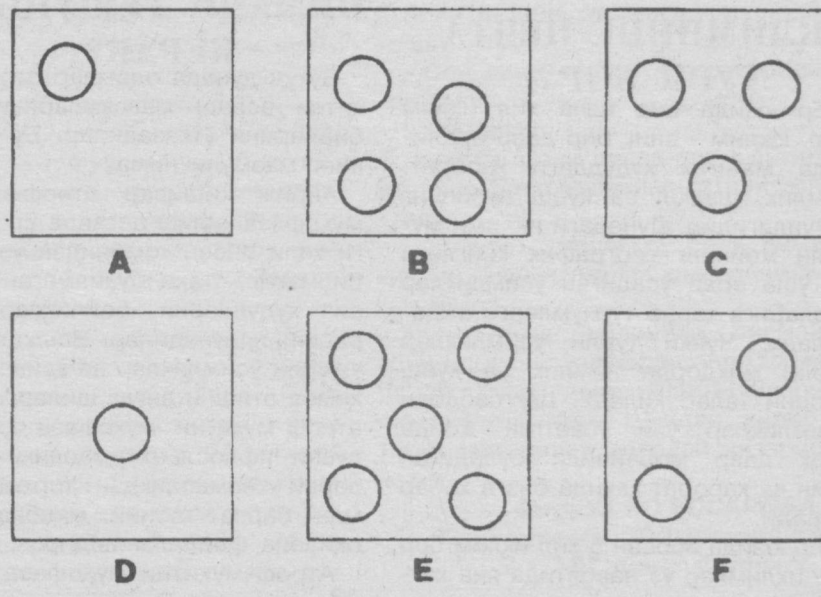
Пастки қатордаги қайси бир шакл
юқорини давом эттиради?

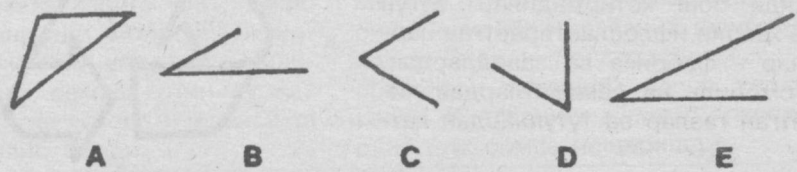
Пастки қатордаги қайси бир йўлак
тепани давом эттиради?

Қуйида келтирилган олти та вариантдан қолдириб
кетилган квадратни топинг

Пастки қатордаги қайси бир шакл
юқорини давом эттиради?

9-Май - Хотира ва Қадрлаш куни

ЎЗБЕК АЁЛИН БОЛАСИДА ФИКРИ, ХАЁЛИ...

Яхшилик қилсанг ўз дилинг бахтга ёр
Ёмонлик кўргузсанг кўнгилда ғубор
Хали қиёмат кун келгани йўқ-ку
Яхшилик қилавер, ҳисоб не даркор

Шоирнинг ушбу мисралари Ақида опанинг шиорлари эди. Опа бизга бор йўғи 45 минутлик адабиёт дарсига киргандилар. Лекин ҳар бир ўтказиладиган тадбиримизда бош-қош, биринчи маслаҳатчимиз эдилар. Биз ўқувчилар опани ўзимизга меҳрибон устоз деб билардик...

Ақида опа Тўлаганова пойтахтимиздаги Акмал Икромов туманида жойлашган Меҳри Шарипова номли 197- мактабни аъло баҳолар билан тугатдилар. Ўқиш билан биргаликда шу мактабда етакчи бўлиб ишладилар. Ўқишни тугатиб она тили ва адабиёт фанидан дарс бера бошладилар. Талабчанликлари, билимдонликлари, керак бўлганида қаттиққўлликлари боис ўқувчилар, ўқитувчилар орасида тобора эътибор қозона бордилар. Йиллар кетма-кет бир-бирини қувиб ўтди. Опа тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари, илмий ишлар бўлими мудири ва ниҳоят директор вазифасига кўтарилдилар. Ўша вақтларда мактаб янада гуллаб-яшнади. Бу орада Ақида опа фарзанд тарбияси учун таътилга чиқдилар. Ойлада тўртинчи фарзанд туғилди. Чақалоқнинг кўзлари дунё юзини кўрди. Бироқ Ақида опанинг соғлиқлари ёмонлашди. Опанинг ҳозирги аҳволи қанчалик оғир бўлмасин, унинг юрагини чақалогининг соғлиғи безовта қила бошлади. Ҳа, кексаларимиз бекорга айтишмаган эканлар: «Ўзбек аёлин боласида фикри хаёли» деб. Шифокорлар «Опа-га қон қуйиш керак», деб айтишганида мактабдаги барча ўқитувчилардан тортиб, ўқувчиларгача уларга қон бериш учун бирин-кетин касалхонага боришди. Шифокорлар қанча уринишмасин опа тўрт-беш кун ўзларига келмадилар. Олтинчи куни эса мактаб узра ёмон хабар тарқалди.

Севимли устозимиз Ақида опа Тўлаганова 42 ёшларида ота-оналарини, фарзандларини, таниш-билишларини, шогирдлари-ю устозларини доғда қолдириб бу ёруғ дунёдан кўз юмдилар. Опани сўнгги йўлга кузатишда қатнашганларнинг айтишича ўша куни эрта саҳардан Ақида опанинг кўчалари мактаб ўқувчилари билан тўлиб кетибди. Болаларнинг кўзларидаги ёшни кўрган катталар ҳам сира ўзларини тутолмабдилар.

Ҳа, опа катта-ю- кичикнинг юрагидан чуқур ўрин олган инсон эдилар. Уларни таниган катта ёшдагилар фақат бир гапни такрор ва такрор айтадилар: «Ақидахоннинг юзида, ҳар бир сўзида яхшиликка бошловчи оҳанграбоси бор эди».

Опа қисқа умрлари давомида ўзларига ҳайкал қўйиб кета олган устоз ҳам эдилар.

Мана орадан тўрт йил ўтибди. Яқинлари қалбини бироз ўртаб қўйганимдан ҳижолатдаман ва улар қаршисида минг бора узр сўрайман.

Бугунги кунда Ақида опа бор меҳрини бахш этган мактабда тарих музейи очилибди. Ақидахоннинг орзулари бир олам эди, - дейди 197- мактаб директори Мавлуда опа Ражабова. - Унинг орзуларини амалга ошиши учун мактабимиз ўқитувчилари қўлларидан келганча барча ишларни қилаёттилар. Токи уларнинг руҳи ҳамиша шод бўлсин. Мактабимизга Ақидахоннинг тарбиясини олган ёш ўқитувчилар ҳам келишяпти. Шулардан бири унинг тўнғич фарзанди - Миркомил шу масканда иш бошлади. Онасидан олган тажрибаларимизни бугун унинг ўғлига қайтараяпмиз.

Музейни кўздан кечирамиз. XX аср бошларидаги экспонатлар, ҳунармандчилик буюмлари, қадимий одамлар ҳаёти, Ўзбекистон тарихий ёдгорликлари сурати ва албатта музейнинг бир томонида шу мактабда кўп йиллар ишлаган фаришлар, уруш қатнашчиларининг суратлари, улар ҳақидаги маълумотлар бор.

Маҳкам Исмоилов, Соибжон Солиев, Ўғилой Тўлаганова, Ақида Тўлаганова кабилар гўё мактабдаги ҳар бир яхши ишларнинг ташкилотчисидек туришарди. Уларнинг фариштадек чеҳраларига қараб шу мактабнинг ўқувчиси бўлганидан фахрланасан. Ақида опа учун улар устоз эдилар.

Музейни ташкиллашда маърифат ва маънавият ишлари ўринбосари Малика опа Баратова, тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари Раҳим ака Қосимов ҳамда тарих фани ўқитувчиси Рихсивой ака Ақромовлардан маҳалла кексалари, ўқитувчилар, ўқувчилар бирдек хурсанд бўлишяпти.

Президентимиз 9-Майни Хотира ва Қадрлаш куни деб эълон қилдилар. Бу барчанинг дилидаги гап бўлди, десам хато бўлмайди. Бугун ушбу мактаб ўқувчилари ҳам бу кунга катта тайёргарлик кўришиб Ақида опаларнинг руҳини шод қилишяпти.

Феруза ОДИЛОВА.

ОТАЖОН

Сиз эккан дов-дарахтлар, Дўстларингиз кўрганда,
Гулга кирди, Отажон! Сизни ўйлаб қоламан,
Япроқлар ҳам сўроқлар- Сизни энди Отажон,
Жажжи қалбда ҳаяжон. Қайдан излаб топаман?

Сиз ўргатган ўғитлар,
Яхшиликка етаклар,
Сиз эмас, бугун онам,
Сўзлар узун эртақлар...

Шаҳноза ЖУМАОБОВА, 23-мактаб ўқувчиси.

Бобо, ризқ улашинг кўзингиз кулиб,
Шодликдан кўкарган ҳур фалакларга.
Илоҳо соғ - омон етказсин бизни
Янги сурур тўла сумалакларга...

МЕҲНАТ БИРИНЧИ
ЎҚИТУВЧИМ

«Олдиндан оққан сувнинг қадри йўқ», - деганларидек, инсон қадр-қиммати ҳам у дунёдан ўтгандан сўнг ёки бирон бир айрилиқдан кейингина билинар экан. Илк бор қўлимга қалам тутқазиб, ҳижжалаб ўқиш ва ёзишни ўргатган биринчи устозим Дилбар опа Файзиева ҳақида ўйлар эканман, ногаҳон кўзларимга ёш келиб, қалбимда қандайдир бир оғриқ ҳис этаман. Чунки Дилбар опа мана шундай хотирлашга лойиқ инсон эдилар. Бошланғич синфда, яъни Дилбар опанинг қўлларида таҳсил олаётган вақтимда жуда шўх, агар синфда иккита тўполончи бўлса, шулардан бири мен эдим. Уйга қайтаётган вақтимизда ҳам ким билан ёқалашиб, уришиб кетмасам, кўнглим жойига тушмасди. Шунда Дилбар опа мени қилмишимга яраша жазолардилар. Мана шундай пайтларда мен улардан

ҳафа бўлиб, ёмон кўриб кетардим. Болалик болалик-да, ҳеч нарсани тушунмай, ранжиб юравердим. Орадан мана бир неча йиллар ўтгачина устозлардан ранжишларим ноўрин эканлигини тушуниб етдим. Чунки ҳеч қайси ота-она фарзандига ёмонликни раво кўрмаганидек, устоз ҳам ўқувчиларини ўз фарзандидек қабул қилиб, унга яхши таълим-тарбия беришини, келажакда комил инсон бўлиб етишиш тарафдори бўлишини ҳаёлимга ҳам келтирмаган эканман. Агарда ўша пайтларда Дилбар опанинг қаттиққўлликлари-ю, талабчанлиги бўлмаганида балки мен ҳам ҳозир адашган-у, қоқилганлар қаторига кириб қолган бўлардим. Ҳа, Дилбар опанинг барча ўқитган ўқувчилари ҳаётда қоқилмай, ўз йўллари топиб олганлар. Ҳозир айни пайтда устозим ёнимда бўлсалар-у, дилимдаги барча эзгу тилакларимни, қалбим тўри-

даги миннатдорчиликларимни уларга изҳор этсам. Лекин минг афсуслар бўлсинким, улар бизнинг қаторимизда йўқ. Шундай бўлса-да, у кишининг охи-ратлари обод бўлишини, ҳамда ҳозирги жамиятимизда Дилбар опадек инсонлар қатори таборо кенгайиб боришини Яратгандан сўраб қоламан.

Ҳақ сари бошладинг
тутиб-ла қўлим,
Ўқитиб, фариш
қўрсатдинг йўлим.
Ёздириб, тиздириб,
бериб қаламим,
Қўқларга қўтардинг
азиз устозим!

Равшан ЁҚУБЖОНОВ,
тошду журналистика
факультетининг
2-курс толиби.

ОЙСУЛУВ

Ойсулув дадасини элас-элас эслайди. Қандай ажойиб дадаси бор эди-а! Дунёдаги энг чиройли одам ҳам дадаси эди. Ойсулувни дадаси «Ой қизим, оппоқ қизим»-деб эркалаганларини ҳеч-ҳеч унутгани йўқ. Қизалоқнинг тушунишича, онаси гулларни севарди. Адажониси эса кўпинча гуллар совға қилиб олиб келар, бу билан бу хонадонга туганмас шодлик, қувонч олиб келгандек бўларди. Ҳозир ҳам Ойсулув дадасини эслаганда, димоғига гулларнинг хуш ислари урилиб кетгандек бўлаверади. Қизалоқ деярли ҳар куни:

-Ойижон, дадам қачон келадилар?-деб сўрайди. Ойижониси эса:

-Эртами, индин келиб қоладилар, -дейдию, кўзлари ёшланадди.

-Дадам қаерга кетганлар, -сўрайди қизалоқ.

-Олисга, жуда олисга! Ху кўриниб турган юксак тоғларга, -деб қизалоғини юпатади онаси.

Ойсулув ёзги таътилга чиқдию, яна онасини саволлар исканжасига ола бошлади:

-Ойижон, дадам кетиб қолган тоққа олиб боринг!

-Ойижон, дадам келмасалар, биз ўзимиз бора-қолайлик, олдиларига. Ойижон, бувимлар ҳам ўша томонларда яшайдилар-ку. Агар бу гал олиб бормасангиз, олиб бормагунингизча йиғлайвераман. Қизининг бу гапини эшитган она пиқ-пиқ йиғлаб юборди. Ойсулувни тоққа-бувиси яшайдиган қишлоққа олиб боришга рози бўлди. Эртаси эрта тонгданок Боғистонга олиб борадиган автобусга чиқиб, бўш ўриндиққа она-бола ўтириб олдилар. Машина елдек учиборар экан, ойнадан гир атрофни завқ билан кузатиб бораётган Ойсулув бу гал отасини-адажонисини ўзи излаб келаётганидан беҳад хурсанд бўларди.

Адажониси уни яна иргишлаб-иргишлаб осмонга отиб илиб олади. «Ой қизим, оппоқ қизим»-деб эркалайди.

Машина шаҳардан чиққач, тоғ ҳавоси машина ичини ҳам қамраб олди. Беҳад ёқимли, беҳад мазали, қуёш терак бўйи кўтарилган бир пайтда она-бола қишлоққа олиб борадиган кўча бошида тушиб қолдилар. Шундоқ-қина ён биқинида юксак тоғ қад кериб турар, бир томондан эса шўх жилғанинг шарқираши эшитиларди. Ойсулув чопиб бориб, жилғанинг сувидан ховуч-ховуч ичди.

О, мазза сув, ширинлигини қаранг, сал юришгач, тоғ ён бағри чексиз адир бошланди. Буни қаранг, шаҳарда ўт-ўланлар сарғайиб, ёз қуёшига дош беролмаган бўлса, бу ерда ҳамма нарсаси кўм-кўк. Баҳорда ёмғир сероб бўлгани учун ўт-ўланлар Ойсу-

лувнинг бўйи баробар бўлиб, енгил шаббодада шивирлагандек бўлишади. Ҳар қадамда чучмома, лоллақизғалдоқлар, адир гўё духоба нимча кийиб олган қизалоққа ўхшайди. Ойсулув ўзини ям-яшил ўт-ўланлар ичига урди. Шошиб гуллар тера кетди.

-Ойижон, бу гулларнинг ҳамма-ҳаммасини адажонимга бераман, -дейди Ойсулув бир кучоқ гулни бағрига босиб.

-Нега менга эмас, -қизиксинади она.

-Бу гулларни барибир адажоним сизга совға қилиб юборадилар-ку, -деди қизалоқ қувноқ оҳангда.

-Ҳа, адажонингни топсак, адажонинг бу гулларни менга тортиқ қилса, бу гулларни ярмини эмас, ҳаммасини сенга бераман қизалоғим, -дейди она ва йиғлаб юборади.

-Вой, нега йиғлаяпсиз, ойижон, шу бугуноқ ада-

жонимни топамиз. Агар сизнинг йиғлаётганингизни кўрсалар, ҳафа бўладилар-а!, онасини юпатади Ойсулув.

Аммо она Ойсулувнинг адажониси шу тоғлар этагида, тоғ кўчиси тагида қолиб вафот этганини қизидан доимо яшириб келарди. Ҳамон яккаю-ягона қизининг меҳрибон адажониси ўлган дейишига тили бормаиди.

Она кўз ёшларини артиб, қизининг кўнгли учун жилмаяди.

-Ҳа, Ойсулув, мен шодлигимдан йиғладим. Мана кулаётirman. Энди аданг ҳафа бўлмайдилар-а?

-Кулинг, манави гулларни бағрингизга босиб туриб кулинг! Шунда адажоним беҳад севинадилар, -деди Ойсулув бир кучоқ гулни онасига тутиб.

Она ва бола бир-бирларига узоқ тикилиб қолдилар.

Тўлқин.

Ойнаи жаҳон болаларга

ЧОРШАНБА
28-АПРЕЛЬ
Ўз.ТВ-1

11.00. Кундуз амакининг қиссалари. Мультсериал.
12.50. Эртақлар-яхшилиқка етаклар.
18.10. Сени ватан кутади.
20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ-2

18.50. Янги авлод студияси намоиш этади: Уй вазифаси, Билагон маслаҳати, Мульттомоша.

Ўз.ТВ-3

18.10. Болалар учун «Халфана»

Ўз.ТВ-4

17.45. Мультчархпалак. Ака-ука Гримм эртақлари «Рапанзел» 2-қисм.
19.45. Хайрли тун кичкинтойлар.

ПАЙШАНБА
29-АПРЕЛЬ
Ўз.ТВ-1

9.10. Кусто командасининг сув ости саргузаштлари 2-қисм.
10.50. Япон тили.
11.10. Кундуз амакининг қиссалари. Мультсериал.
18.10. Болалар учун. Фарзанд умид юлдузи.
20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ-2

18.50. Кусто командасининг сув ости саргузаштлари.

Ўз.ТВ-3

18.10. Ёрилтош мульттўлам.

Ўз.ТВ-4

17.00. Бу ажиб дунё
17.10. Куйини топинг.
17.20. Мультчархпалак. Ака-ука эртақлари

«Ўрмон ажинаси»
19.45. Хайрли тун кичкинтойлар.

ЖУМА
30 АПРЕЛЬ
Ўз.ТВ-1

10.55. Кундузги сеанс Бу ранг-баранг олам.
13.10. Кундузги сеанс . Индаба. Кўп қисмли бадий фильм.
18.10. Болалар учун Бешбармоқ.
20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ-2

18.50. Янги авлод студияси намоиш этади. Эркатой, Мульттомоша.

Ўз.ТВ-3

9.00. Ёрилтош Мульттўлам.
9.10. Болажонлар экранни.
18.10. Ёрилтош мульттўлам.

Ўз.ТВ-4

17.45. Мультчархпалак Ака-ука Гримм эртақлари. Ўрмон ажинаси.
18.45. Мўъжизалар майдони.
19.45. Хайрли тун кичкинтойлар!

ШАНБА
1 МАЙ
Ўз.ТВ-1

«Умид» намоиш этади
9.55. Шу Ватанга бордир менинг керагим.
10.40. Қизикарли учрашувлар.
19.45. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ-2

9.00. Янги авлод студияси намоиш этади.
9.10. Кусто командасининг сув ости саргузаштлари.
17.20. Янги авлод студи-

яси намоиш этади. Боланинг тили. Мульттомоша.

Ўз.ТВ-3

9.30. Болалар учун Халфана.
11.00. Болажонлар экранни.
18.00. Ёрилтош. Мульттўлам.

Ўз.ТВ-4

9.50. Кино сайёраси.
10.55. Жонли сайёра.
18.40. Бинафша.
20.35. Биргаликда куйлаймиз.

Жонли тил.
ЯКШАНБА
2 МАЙ
Ўз.ТВ-1

8.30. Камалак. Болалар учун кинодастур. «Умид» намоиш этади:
10.00. Ватанимга хизмат қиламан.
11.00. «Билим ринг»
11.10. Нурли келажак.
12.00. Шохрух клуби.
13.45. Кундузги сеанс. «Ана, Бумбо келди» бадий фильм.
18.50. Олтин тож телеўйини.

Ўз.ТВ-2

9.00. Янги авлод студияси намоиш этади.
10.25. Инглиз тили сиз учун.
11.00. Кусто командасининг сув ости саргузаштлари
13.50. Цирк, цирк, цирк.
14.10. Синфдош.
17.20. Янги авлод студияси намоиш этади: Катта танаффус.

Ўз.ТВ-3

9.00. Мультжумбоқ.
12.25. Болажонлар экранни.
18.10. Ёрилтош мульттўлам.

Ўз.ТВ-4.

9.50. Эртақларнинг сеҳрли олами.
13.50. Фан-тайм. Болалар учун инглиз тили.
18.25. Бу ажиб дунё.

ДУШАНБА
3 МАЙ
Ўз.ТВ-1

20.10. Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ-2

18.50. Янги авлод студияси намоиш этади. -Кувноқ учрашув, Мульттомоша.

Ўз.ТВ-3

18.10 Ёрилтош.

Ўз.ТВ-4

17.00. Тенгдошлар.
17.10. Куйини топинг.
17.20. Мультчархпалак. Ака-ука Гримм эртақлари. «Бремен созандалари».

19.45. Хайрли тун, кичкинтойлар.

Хурматли азиз ўқувчилар! Ўзбекистон телевидениеси сизлар учун куйидаги кўрсатув, фильм ва мультфильмларни тайёрлади. Уларни кузатиб, ўз фикр-мулоҳазаларингизни севимли газетангиз «Тонг юлдузи» ва Ўзбекистон телевидениеси «Умид» бош муҳарририятига ёзиб юборинг.

Тоҳир МУЛЛАБОВЕ,
Ўзбекистон телевидениеси «Умид» бош муҳарририятининг гуруҳ раҳбари.

СЕШАНБА
27-АПРЕЛЬ
Ўз.ТВ-1

9.10 Кусто командасининг сув ости саргузаштлари 41-қисм.
10.50. Кундузги сеанс. Фил йўқолди. Бадий фильм.
12.35. Мактублар -кабутарлар.
18.10. Болалар учун «Гулгунчалар»
20.10. Оқшом эртақлари

Ўз.ТВ-2

18.05. Кусто командасининг сув ости саргузаштлари.

Ўз.ТВ-3

18.10. «Ёрилтош» мульттўлам.
18.30. Сен ҳақингда ва сен учун.

Ўз.ТВ-4.

15.40. «Бинафша»
17.00. «Жонли сайёра»
17.15. Куйини топинг.
17.45. «Мультчархпалак» Ака-ука Гримм эртақлари. «Рапанзел» 1-қисм
19.45. Хайрли тун, кичкинтойлар.

КУРТАКЛАР КЎЗ ОЧТАН БАҲОР...

Очиғи шу кун-гача хотиралар ёзиш фикридан йироқ эдим. Аммо истаймизми йўқми кеча, бугун учун эярта учун хотира бўлиб қолгувчи экан. .. Шу маънода қарийб 35 йил аввалги йироқ ва яқин, эслаганда юракларимиз ҳапқириб кетадиган мени ва тенгқурларимнинг болалиғи ҳам алланечук азиз ва қадрдон хотираларга айланиб бораётган бўлса не ажаб.

60 йилларнинг ўрталари аниқроғи 1965 йилнинг худди бугунгидек баҳор кезлари эди. «Тонг юлдузи» (ўша пайтларда замона зайли билан «Ленин учкуни» деб аталарди). Саҳифаларидаёш қаламкашлар тўғараги ташкил этилгани ҳақида икки энлиқкина эълон босиб чиқдию биз пойтахти мактабларининг ўқувчилари шаҳарнинг тўрт томонидан оқиб кела бошладик. Билмадим, ўша кезлари адабиётга бошқача муносабат бўлганмиди ёки китобга муҳаббат, бадиий ижодга ҳавас кучлироқ эдимиз ҳар ҳолда ўша тўғарак биз 10-15 ёшли болаларни ўзига оҳанграбодек тортгани ёдимда. Биз бир-биримизга эргашиб ё ёлғиз ўзимиз хикоянамо мташқларимиз ёзилган 12 варақли дафтарларимизни буклаб, тортиниб, уялиб таҳририятга кириб келардик. Рустам Обид, Раҳима Содиқова, Умида Абдуазимова, Умида Файзиева, Баҳром Аҳмедов, Насиба Очилова, Мунира Аҳмедова, Адиба Қодирова, Муҳайё Ёқубова, Орифжон Охунжонов... Очиғини айтсам бир шаҳарда яшасак ҳам ўша кезлари бир-биримизни мутлақо танимасдик. Бизни ана шу тўғарак таништирган, яқинлаштирган ва дўстлаштирган эди. Энг ажойиб томони шундаки таҳририят ходимлари ҳам бизни очиқ чехра билан қарши олишганди. Бош муҳаррир Суроб Йўлдошев таниқли шоир ва ёзувчи ва журналистлар Усмон Юсупов, Эркин Хўжаев, Маҳмуд Саъдий, Раззоқ Абдурашид, Равиль Албеков, Сафар Барноев, Эркин Маликов, Мурод

Хидир, Файзи Шоҳисмоил, Тоҳир Малик, Султон Жаббор... Биз болалар таҳририятнинг «Адабиёт» бўлими* жойлашган хонага сиймай кетардик. Курсилар етмай қоларди. Шу сабабдан бўлса керак тўғарак машғулоти куннинг икки ярмида тақсимланган

аччиқроқ ва фойдали бўларди. Мурод Хидир сира шошилмасди. Узоқ гапирарди. Лекин жуда маънили, ақлли маслаҳатлар бергувчи эди. Бизни ёзишдан кўра кўпроқ ўқишга ундар, эринмай ҳар биримизга ёзиб берарди. Раззоқ Абдурашид

верситетда ўқиб туриб таҳририятда ишлаган экан. У фикр билдиришга шошилмасди. Лекин бирортамизнинг машқимиз ўзига маъқул тушса эринмай бирга ишларди. Абдулла Қаҳҳор билан ҳам шу ерда учрашган ва эсдаликка тушган эдик. Файратий ва Мирте-

«Тонг юлдузи» ўқувчилари ёзувчи Эркин Усмоновни яхши билишади. Ёдингизда бўлса ўтган йили биз газетамиз саҳифаларида туш кинога ўхшайди ва «А дан Я» гача номли қиссаларини сонма-сон эълон қилган эдик. Шуниси диққатга сазоворки Эркин Усмоновнинг илк машқлари ҳам сизнинг ёшингизда ҳали мактабда ўқиб юрган кезлари севимли газетамиз саҳифаларида чоп этилган. Янаям қизиғи Эркин акангиз газета таҳририяти қошидаги ёш қаламкашлар тўғара-Хозирда эса Эркин Усмонов «Гу-тўлади», «Туш кинога ўхшайди» Ўзбекистон Ёзувчилар уюшма-Ўзбекистон Телерадиокомпанида диққатингизга Эркин аканлари ҳақидаги хотираларидан

нинг фаол аъзоларидан бири эди. нафша», «Муносабат», «Олам нурга сингари қатор китоблар муаллифи. сининг аъзоси. Кўп йиллардан бери ясида хизмат қилиб келаяпти. Қўй-гизнинг ўша тўғарак ва тўғаракдош-лавҳалар ҳавола этамиз.

ни ҳам эсимда. У ерда биз ўзимиз қоралаб келган нарсаларни ўқиб берар ва муҳокама қилардик. Энг маъқул топилганлари эса газета саҳифаларида чоп этиларди. 5-6-синф ўқувчиларининг исм-фамилияси болалар газетасида энди тасаввур қилаверинг. Шапалоқдеккина биринчи хикоям босилиб чиққан кунга газетанинг ўнтасини сотиб олиб сотувчини хайрон қолдирганим ҳамон эсимда. Хуллас биз ёзган ва чизганларимизни

ҳамишагидек жиддий ва вазмин эди. Ҳеч кимни ранжитмасди. Ортиқча мактамасди, танқид ҳам қилмасди. Эркин Маликов худди мактабларимиздаги етакчи акаларимизга ўхшаб кетар, бизни кўпроқ мактаб ҳаётидан мақолалар ёзишга даъват этарди. Файзи Шоҳисмоил деярли гапирмасди, кўпроқ эшитарди. Лекин бир қизишиб кетса соатлаб тортишишдан, баҳслашишдан қайт-

мир домлаларни биринчи марта шу ерда кўрган эдик. Қуддус Муҳаммадий, Пўлат Мўмин, Қудрат Ҳикматлар билан учрашувлар ўтказгандик. Ўша кезлари доврўғи оламини тутта бошлаган Абдулла Орипов билан ўтказшан мушорамизни тўғаракдошларимиз ҳали-ҳали эслашади. Худойберди Тўхтабоевнинг машҳур «Сехрли қалпоқча» асари юзасидан муаллиф билан қизгин муҳокама ўтказганимиз ҳам эсимда. Тўғаракимиз ўша кезлари

ўқирдик. Устозлар эса сабр-тоқат билан бизни тинлашарди. Йўл-йўриқ кўрсатишарди. Маслаҳат беришарди. Ва худди ана шу фазилатлари билан мактабдаги ўқувчиларимизни эслатишарди. Марҳум машҳур фелетончи Усмон Юсупов ёзганларимизни завқ билан тингларди ва ҳамиша фикр айтишга шошиларди. Бизга кўпроқ мактаб ҳаётидан мақолалар ёзишга даъват этарди. Маҳмуд Саъдий ўша пайтларда ҳам анчайин талабчан ёш болалар деб аяб ўтирмасди. Унинг фикр-мулоҳазалари кинояга, пичингга бой, кўпинча

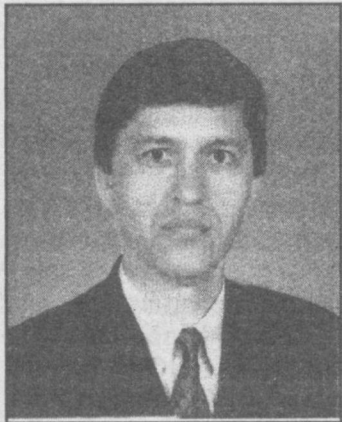
масди. Сафар Барноев бизни мароқ билан тингларди. Фикр-мулоҳазаларини билдираётганида баъзан қизишиб ҳам кетарди. Баъзан машғулотлар тугугач биронтамизни олиб қолар ва «кел бу ёққа ўтир», деб ўзини янги шеърларидан ўқиб берарди. Ким билсин балки болалар учун ёзилган шеърларини биз болалар назаридан ўтказиб олиш учун ҳам шундай қилгандир. Тоҳир Малик эса анчайин ёш эди. Худди мактабларимиздаги юқори синф ўқувчиларини эслатарди. Энди билсам ўша кезлари у ҳақиқатан ҳам Уни-

адабий ҳаётда ҳам сезилиб қолган бўлса керак. Гоҳ Рауф Парфи гоҳ Миразиз Аъзам, гоҳ Чўлпон, Эргаш, гоҳ Отаёр, гоҳ Абдулла Шерлар ҳам келишарди. Кўшни таҳририятлардан «Гулхан»дан Наримон Орифжонов, Хайридин Салоҳ. «Фунча»дан Маҳмуд Муродов ва Собит Фафуровлар машғулотларимизга кириб ўтиришарди. Хуллас адабиётга ишқи тушган митти юрагида бадиий ижодга ҳавас уйғонган биз болалар тўғарак машғулотирига худди мактаб дарсларига отлангандек тайёrlаниб тирик шоир ва

ёзувчиларни кўриш учун шошилиб борардик. Рустам Обид билан Холида Хурбобоева деган тўғаракдошларимиз одатдагидек тортишиб кетишарди. Раҳима Содиқова икки юзи ловиллаб янги шеърларидан ўқир Умида Абдуазимова янги ёзиб келган машқларини оққа кўчириш билан банд. Мунира Аҳмедова пастки лабларини қимтиган куйи устозларнинг ўғитларига қулоқ солиб ўтирар, жажжигина қизалоқ Дилором Хидоятгани эса онаси етаклаб олиб келиб олиб кетиб юрарди. Биз ҳали келажакда ўзимизни нималар кутаётганини билмасдик. Шоир бўламизми ёзувчимизми ё журналистми? Лекин бир нарсаси аниқ эди, митти юракларимизда адабиётга меҳр уйғона бошлаган бадиий ижоднинг сирли ва сехрли олами бизни ўзига мафтун этиб қўйган, буни нима эканлигини эса ҳали тўлиқ англаб етганимизча йўқ эди. Бу орзумиди, мақсад ёхуд ўткинчи бир ҳавасми айтиш қийин. Буни йиллар исботлаб берди бизга. Орадан киприкдек тизилиб йиллар ўтди. «Адабиёт бўлими» хонасини тўлдириб ўтирганларнинг ҳаммасидан шоир ва журналист чиқмади. Ким билсин балки бу табиий бир ҳолдир. Аммо шу ўринда машҳур сўз санъаткори Абдулла Қаҳҳор билан бўлган учрашувимизни яна эслайман. Ўшанда биз номини, асарларини ва суратларини дарсликларимиздагина кўриб юрган адиб хона тўла болаларга ҳайрат билан кўз югуртириб кинояли кулимсираб қўйган ва «войбў шуларнинг ҳаммаси ёзганими? Агар ҳаммаси ёзувчи бўлса ҳаммаёқни ёзувчи босиб кетадику!» дегандилар. Буни қарангки ана шу башорат тўғри бўлиб чиқди. Ўшанда 1967 йилнинг август кунлари эди. Майли бу унутилмас учрашув ҳақида мавриди билан айтиб бераман...

Эркин УСМОНОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси.

ЭЛБЕК БИЛАН МИРОДИЛ

Тўймурод оиланинг кенжаси бўлиши билан бирга эркаси ҳамдир. Эркатой мактабни битиргач, онаси раҳбарларга илтимос қилиб, ишга жойлаштирди. Бироқ, ишни ота-онани ўзи уддалаб, Тўймурод ихтиёрига «Жигули» нинг калитини беришди. У, кун бўйи кўча-куйда санғир, кўнгли тусаса ўзига ўхшаган ўртоқларини ёнига олиб, шаҳарга жўнайди. Тўймурод аста-секин ичишни одат қилди. Ичганда оғзидан боди кириб, шоди чиқади. Ўртоқлари унинг гапларига «олов қалаб» туришади. Давранинг тўрида ранги захил, нимжон, бадбашара Тўймурод кўкрак кериб

«сайрайверади». Ҳамманинг кулоғию кўзи унда. Кўзи қийшиқ бўлса ҳам бойнинг ўғли гапирсин-да.

Ўша пайтларда Тўймуроднинг онаси туман Кенгашига депутат бўлиб, сурати «Хурмат тахтаси» да хамиша илиқли эди. Ёшлар онахонга ҳавас қилишар, мактабда «бахти кулган чўпон» дея у ҳақда иншо ёзишарди. Чунки она меҳнаткаш, чўпонларнинг сардори эди. Кўй-кўзиларни деб дала-даштга кўчиб ўтди. Ўзи туғилиб ўсган шаҳарчага онда-сонда келиб-кетади. Туман марказида икки ўғли, ўн битта набираси яшайди. Тинчиб кетишган, турмушлари яхши. Ҳайдовчи ўғли Самандар фақат зарурат туфайлигина ота-онаси қошига боради ва ойда бир кўришадиган отасини «зўр деҳқонсиз» дея алқайди.

Тўймурод чўлда туғилиб, ўсди. Етти ёшга тўлганида уни чўпон болалари ўқийдиган мактаб интер-

натга беришди. 8-синфда ўқиса-да, китобни хижжа-лаб ўқирди. Ёш бола атрофида улфат тўплаб, чойхонама-чойхона юрадиган, кечалари эса тўйма-тўй кезадиган бўлди.

Коса кунда эмас, куниде синади, дейдилар. Бир кун Тўймурод кўча хандон аёл билан маст ҳолда қўлга тушиб, иши теровга тушди. Шунда она ўғлига ҳимоя истаб, бошини ҳам қилганча туманнинг Каттаси ҳузурига борди.

Тўймурод Сизнинг ўғлингизми, -деди Каттакон бепарвогина. -Ё тавба, билмас эканманда-а. Чаток иш бўпти, опажон... Хоҳласангиз, ёрдам бераман. Органга айтсам, делони ўзгартиришади. Бир ўйлаб кўринг.

Раҳима опа уйига кела солиб, эрига гап солди.

-Мабодо қамалса, адоий тамом бўлади, -деди эри Саттор ака.

Барибир элнинг оғзига элак ёпиб бўлмас экан. Эртаси кун гузару ма-

ҳаллалар бўйлаб турли миш-миш тарқалди.

...Беш йил деганда Тўймурод уйига қайтиб келди. Ўша кунлари она ҳаёт билан видолашди. Кенжа ўғлининг азоблари, қийноқлари, унинг қамалиши, одамларнинг гап-сўзлари онани адоий тамом қилган эди. Тўймурод қамокда янги «дўст»лар орттирган эдики, орадан кўп ўтмай, уларнинг уч нафари излаб келишди. Толиб-Толик мармар конига жойлашди, Валера машина тузатувчи бўлиб қолди. Эргаш туман маданият бўлими мудир оғзини мойлаб, унинг ёрдамчисига айланди. Энди улфатлар тўйма-тўй юрадиган бўлишди. Рўлда Валера, ёнида Тўймурод, орқада Эргаш, бир созанда йигит ва бир раққоса.

Мен Тўймуродни ўша гуруҳ билан бирга бундан ўн йилча бурун бир тўйда кўрган эдим. Ўшанда бу йигит таърифини қўшним Эсон ака ҳикоя қилиб бер-

ган. Кейин юртга неча бор қатнаган бўлсам-да, Тўймуродни учрата олмадим. Айтишларича, уйда деярли ўтирмас экан. Унинг кейинги тақдиридан ҳам хабарсиз қолдим. Тўймурод ҳаётми, агар ҳаёт бўлса, бола чақалари борми, ўзи нима қилаётир, билмайман.

«Машхур» онаси ўлгандан кейин бу йигит билан ҳеч ким қизиқмай қўйган, ҳатто ҳайдовчи акаси ҳам бефарқ.

-Тўймурод ҳозир қаерда? -сўрадим акасида борганимда.

-Очиғини билмайман, -деди у совуқ оҳангда. -Саёқ ўртоқлари билан бирон гўр-пўрда юргандир... Туман марказидаги «Хурмат тахтаси»да илинган «донгдор депутат чўпон» Раҳима Беккулованинг сиймоси ҳали ҳануз ҳаёлимдан кетмайди. Ахир, у шу Тўймуроднинг туққан онаси эди-да.

1990 йил, сентябрь

Бахтиёр ОМОН.

ЭЛБЕК БИЛАН МИРОДИЛ

Иккови ҳам қўшниларимиз. Мендан кичикроқ болалар. Миродилнинг дадаси «Мерседес»да юради. Элбекнинг дадаси йўқ. Миродилга дадаси ҳар кун янгидан янги совғалар олиб келади. У мақтангани-мақтанган. Менга дадам тойчоқдек велосипед олиб келди, - дейди бир кун. Эртаси «жинси»си билан, индинига конфети билан мақтанади. Элбек индамай ерга қараб туради. Баъзан ўзи ҳовлининг нариги тарафларига кетиб қолади. Қайтиб келганида кўзлари қизарган бўлади. «Йиғлабди» деб қўяман ичимда. Охири бир кун Миродилга «Нарсанг ўзингники, ҳеч ким тортиб олаётгани йўқ, нега ҳадеб мақтанаверасан, кий, е, индамай юр», - дедим аччиғим келиб. Миродил гапимни тўғри тушунмади. «Ўзларингда йўқлиги учун кўзларинг куйяпти», - дегандай «мингир-мингир» қилди. Унга бошқа гапирмадим. Энди Элбекни овутомқчи бўлдим.

-Элбек, зўр ўқисанг, катта бўлгач, яхши ишларда ишлайсан. Кўп пул топасан. Ўшанда ўйинчоқ эмас, росткам машина сотиб оласан. Кўчада аянгни, синглингни миндириб, айлантириб юра-

сан. Миродилни кўрсанг, қўлингни силкитиб, «Чао» деб қўясан, - дедим. Элбекнинг кўзлари чақнаб кетди.

-Йўқ, «Чао» демайман. Машинамни тўхтатиб, «Кел, ўртоқ, бирга айланиб, дам олиб келамиз», - дейман.

МАК КАААМ

Нажот Сарвар Азимов номли 64- ўрта мактабнинг 3-А синфида ўқийди. Беш баҳо олганда кундалигини адасига кўрсатади. Тўрт олганда «мактабда эсдан чиқарибман» - дейди хаёлпараст. Ҳар кун ручка, кунаро қалпоғини йўқотади. Дўстлари жуда кўп. Уйдан кўчага конфет, олма, ташиб ўртоқларини меҳмон қилади. Футболни жуда яхши кўради. Компьютерда ёза олади, режиссёр бўлмоқчи.

МЕН КУЛДИМ, СИЗ ҲАМ КУЛАСИЗМИ?

Ўшанда Орзу опам бир ярим ёшда экан. Аммам уни қишлоққа олиб борибди. Зерикмасин, деб айлантириб юрган экан, бир эшакни кўриб қолишибди. Эшак дам олиб ётган экан.

-Вой амма, анов кўённинг катталигини кўринг, -дебди опам бижиллаб. Ахир эшак кул рангда эканда.

Муҳайё жияним уйга келса, аямга эргашиб юриб савол бергани берган.

-Ая, нима ивотсиз? -дейди «қ» ни айтолмай Муҳайё.

-Сенга каша пишираяпман.

Бирпасдан кейин яна сўрай бошлайди.

-Ая, нима ивотсиз? Мошхўрда пишираяпман.

Кечга яқин ҳаммамиз телевизорни олдига ўтирамыз.

-Муҳайё, Нажот нима ивотди? - дейди аям Муҳайёни эркалаб. -Нажот акам телевизор пиширивотти, -дейди Муҳайё.

Сардор билан Сарвар лоф айтишяпти.

-Кеча дадам менга шунақа иссиқ музқаймоқ олиб келдики, пуфлаб-пуфлаб қўлларимни куйдириб зўрға едим.

-Шуям иссиқ бўптимми? Мени дадам олиб келган музқаймоқни умуман қўлга ушлаб бўлмайди. Музлатгичга солиб қўйсам, музлари эриб, ошхонани сув босиб кетибди. Эрталабдан бери челақлаб кўчага сув ташийман, деди Сарвар.

Нажот АЪЗАМОВ,

64-ўрта мактабнинг 3- «А» синф ўқувчиси.

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ ҚЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМФАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАҲРИР ХАЙЪАТИ:

Йўлдош САИДЖОНОВ, Омон МАТЖОНОВ, Гулнора ЙЎЛДОШЕВА, Мукаррама МУРОДОВА, Мирзапўлат ТОШПЎЛАТОВ, Музаффар ПИРМАТОВ, Баҳодир ТОҒАЕВ, Равшан ҚАМБАРОВ.

IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Ҳажми 1 босма табоқ Буюртма — **Г-0190**. 43.351 нусхада босилди. Қўғоз бичими — **А-3**. Босишга топшириш вақти **19.00** Топширилди — **18.00**

Рўйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137
Манзилимиз: 700129,
Тошкент шаҳри,
Навоний кўчаси, 30 уй.
Нашр кўрсаткичи:
№ 64563
Телефон:
144-22-64

